

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Smoter je vse

(Po Austerlitzovem članku »Das Ziel ist alles« priredil Talpa.)

Pred kratkim umrl Friderik Austerlitz, znani avstrijski delavski voditelj, je napisal tik pred smrtjo v mesečniku »Der Kampf« z gornjim naslovom članek, ki nam odpre globoko vpogled v bistvo kapitalizma. Vkljub svoji visoki starosti je ohranil pisec svežost duha. Iz članka posnemamo samo glavne misli in jih dopolnjujemo z domačimi razmerami.

Svetovna gospodarska kriza postaja zmeraj ostrejša. Da se je sedaj v poletju radi sezonskih del brezposelnost nekoliko zmanjšala, ne pomenja prav nič, kajti prihodnjo zimo bo še hujša, kakor je bila prejšnja. Kapitalisti sicer upajo na čudež, da se bo zopet vse popravilo. To upanje zidajo na podstavko, da so kapitalistični svet doslej v določenih presledkih pretresale gospodarske krize, ki pa jim je vedno sledil dvig. Zato se jim zdi najbolj primerno, da čakajo na boljše čase.

Res je: Kapitalistično gospodarstvo so zmeraj pretresale krize in padcu je sledil doslej dvig. Vprašati pa se moramo, ali je tudi današnja kriza enaka, kakor so bile prejšnje. Vse dosedanje krize so izvirale iz bistva kapitalizma: iz nasprotja med produkcijo in konzumom. Produkcija je postala v nekaterih krajih prevelika, konzum je zaostal za njo. Radi tega so nastajale krize, ki so se pojavljale najprej samo v posameznih deželah in industrijskih panogah, ki pa so postale kmalu splošne. Vendar pa so bile doslej še vse krize omejene: nikdar se niso pojavile nepričakovano, razen tega pa je imel kapitalizem v prejšnjih časih še mnogo sredstev za zopetni dvig na razpologo: posamezne države, ki je v njih nastala kriza, so si mogle osvojiti kolonije itd. Danes pa je prišel kapitalizem do konca svoje modrosti: z odkritji novih pokrajin in z novimi iznajdbami si je pokoril vso naravo in je postal neomejeni gospodar vsega, ni pa zmožen, da bi podelil darove, ki jih dobiva iz narave in znanja, zopet človeštvu. Take krize, kakršna je današnja, svetovna zgodovina ne pozna.

Danes vlada vsepovsod splošno pomanjkanje vkljub obilici vsega blaga. Nikdar še ni bilo človeštvo tako bogato, posameznik pa tako reven — kakor danes. In prav to dejstvo je tisto, kar se še nikoli ni pripetilo v nobeni krizi. Nekoč so govorili, da bo prišel čas, ko bo ljudstvo tako naraslo, da zemlja ne bo mogla več dati živeža vsem. Danes pa obstoja agrarna kriza v tem, da je preveč žita, in nihče prav ne ve, kam

z njim. Najnaravnejše bi seveda bilo, da bi ga dali revnim, da bi njegove cene padle, a prav to bi bilo proti bistvu kapitalizma: kje pa bi ostal na ta način profit? Zato poizkušajo vsepovsod, da ostanejo cene kruhu iste ali pa celo večje, kakor so bile doslej. V Kanadi kurijo s pšenico, da ohranijo njeno ceno, v južni Ameriki pa mečejo z istim namenom kavo v morje, ker je je tudi preveč. Tako plačuje proletarec visoko nad ceno svojo bedno večerjo: kavo s kruhom. Ali drug primer: takoj po svetovni vojni je zavladalo veliko pomanjkanje sladkorja. Naivni državniki v Češkoslovaški so upali, da bo postala Češkoslovaška gospodarska velesila, ker ima procentuelno največ sladkornih tovarn. Danes pa so sladkorne tovarne — njena največja zadrega. Meso prodaja kmet tako poceni, da bi si ga mogel v obilici privoščiti vsak, ki ima par dinarjev v žepu; če bi seveda ne bilo mesarjev, ki hočejo ogromnih profitov (glej obsodbo 32 mariborskih mesarjev). Po svetovni vojni je imel angleški državnik Lloyd George, star liberalec, govor, v katerem je rekel, da bo zavladalo veliko pomanjkanje na surovem maslu, ker je bila Rusija izločena iz svetovnega trga. Danes pa se vse države skušajo z visokimi carinami obvarovati pred poplavo surovega masla. Isti Lloyd George je apeliral takrat tudi na rudarje, naj pridno kopljejo premog, češ, da bodo tako rešili človeštvo pred mrazom. In danes je za Anglijo najtežje vprašanje, kako naj najde kupce za ogromne količine premoga. — Vkljub vsem ogromnim količinam blaga danes človeštvo strada. Človeštvo postaja zmeraj bogatejše, posameznik pa občuti vedno večje pomanjkanje.

Poleg stvari, ki so za življenje nujno potrebne, producira kapitalizem tudi ogromne količine nepotrebnihi reči: sem spadajo razne modne navlake, ki se menjajo iz leta v leto, opojni strupi, slabi parfumi, slabi posnetki umetnin itd. Izdelovanje takih reči zahteva več milijonov rok, zahteva surovin, premoga, strojev. Tretji del vse svetovne industrije izdeluje samo nepotrebne reči. In danes se niti proti produkciji takih bedastoč ne moremo boriti, sicer bi se brezposelnost še povečala. Kapitalizem se nikdar ne vprašuje, ali je ta ali oni produkt potreben, njemu gre samo za profit. Bistvo njegovo je v tem, da ne producira uporabljivih stvari («Gebrauchswerte» jih imenuje Marx), marveč le blago («Ware»). S tem pa je zavrzel tisti etični temelj dela, da naj se delo uporablja samo za koristne, ne pa za nekoristne ali škodljive stvari.

Kapitalizem ne more najti danes več izhoda iz zagate, v katero je zašel. Vodilni gospodarski krogi, ki nočejo priznati bistva stvari, kriče, da je rešitev iz krize v — v a r č e v a n j u, predvsem v državni upravi. Marsikatera uprava ima res polovico preveč uradnikov birokratov. Nihče ne bo tega tajil. V Avstriji zahtevajo gospodarski krogi, naj država odpusti 20.000 (!) uradnikov. Če jim bo morala država plačevati pokojnino, se ne prihrani skoraj nič; če jih pa vrže kar tako na cesto, pa pomenja taka redukcija izločitev najmanj 60.000 ljudi (računamo tu tudi žene in otroke) iz konzuma. Ali se naj ti ljudje pobesijo, ko so takole slučajno prišli na svet in si že s tem pridobili pravico, da na njem žive. Z »varčevanjem« v državni upravi se kriza torej ne da rešiti.

Oglejmo si še zahtevo, ki je brezdvomno najbolj upravičena! To je zahteva po r a z o r o ž i t v i. Toda drugo vprašanje je, kakšne posledice bi imela razorožitev v kapitalistični družbi. V velikih militarističnih državah bi se milijoni vojakov vrnili domov in povečali armado brezposelnih, razen tega pa bi se morale ustaviti tudi tovarne, ki izdelujejo orožje. Te tovarne bi potem producirale blago, ki ga je že itak v

izobilju. Z drugimi besedami: kapitalizem ne bo mogel nikdar in nikoli razorožiti. Pod njim se celo ono, kar je moralno in etično, izprevrže v pogubo.

Izhod iz današnje krize vidijo vodilni gospodarski krogi tudi v tem, da skušajo znižati mezde. Delavci in nastavljenici, od katerih zavisi vsa produkcija, naj krvave, da bodo cene nižje, da bi se konzum povečal. Tudi pri nas so gospodarski krogi v poslednjem času znižali mezde: v jeklarni v Guštanju, Pollakove tovarne, Hribarjeva pletilnica v Ljubljani, dočim v drugih tovarnah šele nameravajo. In vse to v deželi, kjer so mezde že tako nizke kakor nikjer drugje v Evropi. Treba pa je vedeti, da delavci niso samo producenti, marveč obenem tudi konzumenti. Kako pa se naj dvigne konzum, če bodo plače nizke? Zmisel takih zahtev je, naj se v današnji težki dobi standard za delavca zniža, da tudi v bodočnosti ne bo prevelik.

Tudi neprestano tarnanje o socialnih bremenih je odveč. Če si delavec toliko ne zasluži, da si prihrani nekaj za bolezen, nezgode, ki jih je zmeraj več (saj imamo v časopisju stalno rubriko z naslovom: riziko dela), potem mu mora pomagati družba s socialno zakonodajo. Ali naj mar pogine delavec, ki ni več zmožen dela, kar tam na cesti? Kapitalizem rad trdi o sebi, da je silno napreden. Pri tem pa skušajo njega predstavniki znižati mezde in socialne dajatve tako, da bi moralo delovno ljudstvo pasti v najprimitivnejše barbarsko stanje. In kaj je človek drugega kakor barbar, če nima nikakih kulturnih potreb, ki si jih z današnjo nizko mezdo tudi privoščiti ne more.

Kapitalizem in socializem po svetovni vojni

(Po Bauerjevem delu »Kapitalismus u. Sozialismus nach dem Weltkrieg« prireja Talpa)

3. Racionalizacija gospodarstva v obratih.

a) **Nositelji racionalizacije.** Z razvojem velike industrije, koncernov, in trustov narašča tudi število industrijskega uradništva, narašča industrijska birokracija. To uradništvo je faktični voditelj velikih industrijskih podjetij. Vsako podjetje pa je razdeljeno v dve vodstvi: v trgovsko in tehnično. Trgovsko vodstvo vodi nakup surovin, prodajo produktov, skladišča, razpošiljanje in račune. Tehničnemu vodstvu pa pripadajo uradi za konstrukcijo, delitev dela itd. Iz tega razvidimo, da ima vsako vodstvo pod seboj še celo vrsto uradov, in tako predstavlja industrijska birokracija zelo kompliciran ustroj. Prav ta obsežna in razvejana birokracija pa močno vpliva na gospodarsko miselnost in na delo. Oglejmo si, kako!

Mali podjetnik iz polpretekle dobe je imel zmeraj pregled čez vse svoje podjetje, dočim ga današnji velepodjetnik nima več; navezan je slednji le na pismena poročila, ki mu jih podajajo njegovi uradniki, in ta poročila so odločilna tudi za sklepe. Da pa se vkljub temu ohrani enotnost velepodjetja, je delokrog posameznih oddelkov točno odmerjen in omejen s predpisi.

Z naraščanjem industrijske birokracije narašča tudi delitev dela. Velepodjetje ima za vsako stvar posebnega inženirja. Inženirji iste stroke se smatrajo za tovariše, izdajajo strokovne časopise, ki v njih razpravljajo o svojih izsledkih. Tako nastajajo nove tehnične znanosti.

Z naraščanjem tehnike so dobili inženjerji vodilno mesto v industriji. Oni danes ne vodijo samo tehničnega vodstva, marveč tudi trgovsko vodstvo v obratih.

Iz razvoja industrijske birokracije pa se je razvilo troje, in sicer: a) industrijska skupnost v delu, t. j. specialisti vseh velepodjetij se smatrajo za tovariše, objavljajo svoje izkušnje v strokovnih glasilih ter tako skupno iščejo najboljše metode dela v svoji stroki; b) normiranje, t. j. namen industrijske delovne skupine je najti objektivna, splošno veljavna pravila za delo; c) stremljenje, da se razvijejo znanosti o obratnem vodstvu.

Vsa ta stremjenja so se razvila zlasti med svetovno vojno, ko je država nadzirala in vodila vso produkcijo. Pazila je, da se delavčeve sile popolnoma izrabijo in da se izkoristijo surovine. In prav država je začela prva sklicevati na skupne sestanke specialiste iz velepodjetij, da so izmenjavali misli o najboljših metodah dela. Vojno pravo je omogočilo, da se je začela država vmešavati v privatna podjetja in da jih je postavila v svojo službo. Tedaj ni bilo nobene poslovne tajnosti več. Po vojni se je sicer kapitalizem rešil državnega nadzorstva, dela pa po načrtih, ki jih izdelajo inženjerji, ki so dobro organizirani in ki neprestano izmenjavajo misli. Tako je nastala močna inženirska organizacija.

Prve take inženirske organizacije imamo seveda v U. S. A.; njihov predsednik je bil Hoover, ki je bil prav zato izvoljen za predsednika države. Te organizacije, združene v »Federated American Engineering Societies«, so izdale l. 1921. študijo, v kateri so pokazale, koliko se izgubi v industriji radi prenezadostne obratne organizacije, radi napačnega ravnanja s surovinami, radi nepravilno opremljenih obratov itd. Ta študija ima naslov »Waste in Industry« in jo smemo smatrati za manifest racionalizacije. — Slične inženirske organizacije, ki preiskujejo metode dela itd., imamo tudi v drugih državah, vse pa so internacionalno organizirane v zvezo »Comité international de l'organisation scientifique du travail«, ki je imela od l. 1921. že celo vrsto svetovnih kongresov.

Iz tega razvidimo, da je racionalizacija plod organiziranega kolektivnega dela velikih inženirskih organizacij. Dočim je nekoč izboljševal vsak podjetnik sam zase svoje podjetje in je način izboljševanja skrival kot poslovno tajnost, izboljšujejo danes celotno produkcijo inženjerji, ki ne priznavajo več poslovne tajnosti in ki skušajo najti znanstvene osnove izboljšanja.

Prav to dejstvo pa močno pospešuje razvoj koncernov in trustov, ki docela monopolizirajo trg. Kolektivizacija duševnega dela se razvija samo v zvezi s koncentracijo kapitala. Je pa to vse skupaj delni pojav prehoda iz starejšega, individualističnega kapitalizma, ki je temeljil na konkurenci, v moderni, organizirani, monopolni kapitalizem.

b) **Normiranje in tipiziranje.** Normiranje industrijskih produktov je že staro. Zlasti morajo biti normirani produkti, ki jih potrebujejo armade; v vojni se prav lahko pokvarijo razni deli topov in orožja sploh, zato mora imeti vsaka vojaška edinica na razpolago dovolj nadomestnih delov. Ti nadomestni deli morajo biti popolnoma enaki prvotnim delom. Tako normiranje v vojni industriji imamo že od l. 1798. Danes, ko se je strojna tehnika silno razvila, je normiranje vsesplošno. Normirani so posamezni stroji, normiranje imamo pri železnici, ker bi bil sicer ves

internacionalni promet nemogoč: danes imajo vse zapadnoevropske in srednjeevropske države normirano razdaljo med obema tračnicama, dalje priprave za priklopitev vagonov in zavore. Tudi kolesarji hočejo imeti povsod, kamor pridejo, na razpolago rezervne dele, ki so torej normirani. Prav tako so normirani avtomobilski deli.

Normiranje pa se je zlasti še razvilo med svetovno vojno. Od vsake vrste orožja se je izdeloval samo en tip (n. pr. en tip bajonetov, pušk, strojnic) in tu je prešlo normiranje že v tipiziranje.

Oboje: normiranje in tipiziranje imenujemo na kratko standardiziranje ali poenostavljenje.

Standardiziranje produktov se je močno izpopolnjevalo zlasti po svetovni vojni. Že omenjeno poročilo ameriških inženjskih zvez je pokazalo, koliko energije se uporabi za to, da se producirajo razni tipi (vrste) produktov. Zato je ustanovil Hoover posebni urad, ki naj uvede popolno standardiziranje produktov. Od vsakega produkta se naj izdelujejo samo neobhodno potrebni tipi. To standardiziranje je doseglo velike uspehe; dočim so nekoč izdelovali n. pr. 5136 vrst lopat, jih danes izdelujejo samo 2178, nekoč 78 vrst posod za mleko, danes samo 10 itd. Standardiziranje je zlasti važno pri strojni industriji; dočim so n. pr. nekoč izdelovali razne tipe strojev za tisk in so morale imeti tovarne od vsakega tipa več strojev na razpolago, se izdeluje danes samo en tip.

Čim bolj pa se produkcija standardizira, tem bolj se more človeško delo zamenjati s strojem, tem bolj se morejo stroji specializirati, tem hitreje se more uvesti tekoči trak. Tehnični razvoj zahteva torej nujno standardiziranje.

S standardiziranjem pa se je zelo izpremenil tudi način dela. Železniške delavnice nemških državnih železnic so morale imeti pred normiranjem na razpolago 14.000 raznovrstnih nadomestnih delov za popravila, danes pa imajo samo 400 takih delov. Normiranje je povzročilo, da se nadomestni del v lokomotivo samo vloži, da ga ni treba prav nič piliti, s čimer se prihrani ogromno časa. Radi normiranja se da popraviti lokomotiva v 24 dneh (preje v 110 dneh), osebni vagon v 20 dneh (preje v 40), tovorni vagon pa v 4 namesto v 11 dneh.

Z normiranjem je v najtesnejši zvezi specializacija. Tako so sklenili n. pr. tovarnarji optičnih in fotografskih aparatov, dalje tovarnarji poljedelskih strojev, da bodo tipizirali svoje produkte: namesto mnogih vrst izdelujejo danes samo nekaj najpotrebnejših vrst. Obenem pa so se tovarne medsebojno dogovorile, kateri tip bo izdelovala ta in kateri tip druga tovarna.

V mnogih slučajih je standardiziranje omogočilo ustanovitev kartelov. Dokler je izdelovala vsaka tovarna celo vrsto raznih tipov istega produkta, so se dale za te produkte le težko določiti enotne cene. Odkar pa so produkti tipizirani, se lahko določijo enotne cene za vsak tip (n. pr. cene raznih tipov Bafovih čevljev).

Včasih pa je seveda tudi obratno: šele po tvorbi kartela ali trusta je bilo standardiziranje omogočeno. Najhujša sovražnica standardiziranja pa je konkurenca, kajti vsak podjetnik skuša svoje produkte bolj prilagoditi okusu odjemalcev. Tak podjetnik je pripravljen prelomiti vse pogodbe o standardizaciji, samo, če bi se njegovi produkti bolj prodajali. Hoovrova komisija je n. pr. določila, naj se izdelujejo samo štiri vrste postelj, kljub temu pa vsak hotelir naroča drugačne postelje — često po svojih nagnjenjih in okusu. Šele po tvorbi kartela, ki si osvoji

celotno produkcijo istega produkta, se more v takih slučajih uvesti standardiziranje.

Če si predočimo zgodovinski razvoj produkcije, vidimo sledeče: v starih časih je delal obrtnik natančno po navodilih in predpisih svojega ceha. Že takrat je torej obstojalo normiranje, ki pa ga je kapitalizem v svoji prvi, liberalni, individualistični dobi razbil: takrat je vsak podjetnik po svoje ustvarjal produkte. V teku razvoja pa je začel kapitalizem zopet normizirati.

Tudi standardiziranje vpliva močno na življenje in potem tudi na mišljenje ljudi. Tudi življenje samo je zmeraj bolj standardizirano. Standardiziranje je povzročilo pocenitev produktov, obenem pa je delno povzročilo tudi brezposelnost, ker se prihrani pri njem mnogo časa in torej tudi delovnih sil. Je pač tragedija kapitalističnega reda, da se pri vsakem izboljšanju produkcije izločijo nove mase delavstva iz produkcijskega procesa.

c) **Znanstveno vodstvo obratov.** V produkcijskem procesu more inžiner vse izračunati, tako n. pr. silo strojev, čas, ki se v njem delo izvrši itd. Prodaja produktov pa je še zmeraj anarhična, pri njej se da le težko kaj prorokovati. Podjetnik izve prav za prav šele na trgu, koliko blaga bo prodal in po kakšni ceni. Cene se na trgu neprestano izpreminjajo in po izpremembah prodajnih cen se mora ravnati tudi produkcija. V poslednjem času skušajo to anarhičnost trga znanstveno preiskati in jo po možnosti odpraviti.

Produkcija je odvisna predvsem od konjunktуре. Nekoč se je zanašal podjetnik pri določevanju, koliko blaga naj producira, na lastno cenitev, na svoje »čuvstvo«. Danes pa skušajo razni instituti — zlasti v Ameriki — na podlagi zbranega gradiva dognati, koliko blaga te ali one vrste jo potrebnega. Take institute so ustanovili sedaj v vseh večjih državah in izdajajo mesečne prognoze za konjunkturo.

Tako raziskovanje konjunktуре pokaže, v katerih mesecih se proda največ blaga te ali one vrste, študira porast prebivalstva itd. Konjunktura je odvisna tudi od plač uradništva, delavstva, od izpremenjenih življenjskih razmer, davkov itd. Vse to morajo ti instituti preštudirati. Tako se je razvila nova znanost, ki se imenuje sintetična ekonomija. Sintetična ekonomija je zlasti važna za določanje cen. Če n. pr. bombažni trust ve, koliko blaga ima v skladiščih, in obenem, koliko je povpraševanja po njem, more določiti ceno, da ga vsega proda.

Iz tega pa razvidimo, da določa ceno blagu povpraševanje po tem blagu, prav tako pa tudi obratno: cena določa velikost produkcije. Naj navedemo praktični primer! Cena prašičev je odvisna od cene živil, ki jih porabi prašič za hrano. Če je cena živil nizka, tedaj morejo kmetovalci povečati prašičjerejo. Po 18 mesecih pa je na trgu dovolj prašičev, kar povzroči padec njihovih cen. Prav te nizke cene pa prisilijo kmetovalce, da zopet omejijo prašičjerejo. Po nadaljnjih 18 mesecih je sedaj na trgu premalo prašičev in njihove cene sedaj zopet naraščajo. To se ponavlja v nedogled. Iz tega razvidimo, da dosežejo cene prašičev v treh letih najvišjo in najnižjo stopnjo. Kdor to ve, more določiti prognozo za naslednja leta in tako tudi postopajo v Nemčiji. Isti postopek pa velja tudi za industrijalce. Po takih prognozah določa industrijalec, koliko surovin bo naročil, da mu ne bodo zmanjkale ali pa ležale kot mrtev kapital v skladiščih.

**„SVOBODA“ in „CANKARJEVA DRUŽBA“ se
borita z istimi sredstvi za iste cilje!**

Zato:

**Vsak zaveden „SVOBODAŠ“ mora postati
član „CANKARJEVE DRUŽBE“!**

Prijavite se pri poverjeniku ali pa pišite dopisnico družbi
(Ljubljana, poštni predal št. 290).

Prodajno ceno so določali podjetniki nekoč po tem, da so toliko zaslužili, da so »mogli primerno živeti«. Na podlagi preiskovanja konjunktura pa morejo »zaslužiti« podjetniki več in se poslužujejo često različnih cen: kjer blago še ni upeljano, ga prodajajo ceneje, drugod pa seveda zato dražje.

Ko pride blago na trg, mora znati opozoriti ljudi nase. To se doseže z reklamo (inzerati, izložbena okna, film itd). Toda tudi reklama je danes znanstvena in sicer so postavili v njeno službo psihologijo. Ta reklamna psihologija skuša najti ono, kar obrne pozornost ljudi nase. Plakati morajo biti n. pr. tiskani s posebnimi črkami in v posebnih barvah, da padejo med množico drugih v oči. Psihologi (dušeslovci), ki so nalašč za to nastavljeni v obratih, preiskujejo reklamna sredstva po tem, ali ostanejo dolgo v spominu, kakšna mora biti reklama, da pridobi za ta ali oni predmet izobraženca, delavca ali kmeta.

Iz doslej povedanega sledi sledeče: Pod vplivom moderne tehnike se je vse gospodarstvo močno izpremenilo. Ravnatelj obrata ne more več sam pregledati celotnega poslovanja, pač pa odločuje na podlagi pismenih poročil, ki mu jih izdelujejo njegovi strokovnjaki. Ti strokovnjaki delajo na podlagi znanstvenih preiskav, statističnih tabel in računov. Tako je tudi vodstvo podjetja mehanizirano in birokratizirano. Nastale so nove znanosti: znanost o delu in znanost o obratu. Te nove znanosti so tako važne, da se moramo z njimi pečati tudi marksisti, če hočemo dobiti popoln vpogled v današnji kapitalizem. Zlasti je tak študij važen za voditelje strokovnih organizacij.

Vkljub ogromnemu napredku vseh teh gospodarskih znanosti pa vendar vse skupaj niso mogle preprečiti težke gospodarske krize, ki se je začela l. 1929. in ki zavzema zmeraj strašnejše oblike. Kakor hitro je kriza izbruhnila, kakor hitro se je prodaja izpremenila, je izpremenila vse do natančnosti izračunane račune in pravila, ki so bila postavljena na podlagi teh računov. Izkazalo se je še enkrat, da je trg svojevoljen, in je še enkrat preobrnil vse račune. Anarhični trg je zmagal nad matematiko.

(Nadaljevanje sledi.)

Delavska žena! V kateri organizaciji so Tvoji otroci?

Vlado Klemenčič:

Nedelja v rudarski koloniji

*Tu ni maše desete in lepih deklet
in tod ne dehti rožmarin,
ta kraj še v nedeljo je kakor preklet,
in zrak nas tišči in duši nas ko plin.*

*Pretežka tišina je pala na nas
in legla kot mora na srca ljudi,
kot kača se plazi med hišami,
iz vrat in iz oken na cesto boljši.*

*V gostilni so sprožili orkestrion.
Kot krik na pomoč je presekalo zrak.
Biló je kot ranjenca zadnji napon,
ko vstane — da pade spet vznak.*

*In zopet tišina. In že se mrači.
Za okni gori, se kadi petrolej,
sto misli nam išče poti naprej,
in išče zaman, ker poti te ni.*

Tone Čufar:

Mladi sodružici v knjigo

*Tvojih rok ne bremeni zlatnina,
dragi biseri jih ne krase,
vendar se najžlahtnejša kovina,
znaki dela z njih bleste.*

L. Pantelejev:

Ura

Prevaja Mile Klopčič.

Ilustrira B. F.

(Nadaljevanje.)

Naslednjega jutra se je počasi oblačil in čakal Rudolfa Karliča. Ko je prišel, je rekel Petjka:

»Dovolite, prosim, rad bi k voditelju. Govoriti moram ž njim.«

»Zakaj? Kaj moraš govoriti ž njim? Ti je kdo kaj storil? Sem jaz kaj zagrešil? Ti dam premalo jesti?«

»Ne. Pitate me kot purana. Hvaležen sem vam za to. Nihče mi ni ničesar storil. Z voditeljem moram govoriti. Zaradi važne zadeve.«

»Zaradi mene. Če moraš, potem pojdi. Pa ne za dolgo. Varovati se moraš še.«

Petjka je vzdihnil.

»Kdaj se vrnem, ne vem. Mogoče se sploh ne vrnem. Pozdravljeni.«

Petjka je vzdihnil in odšel k Fjodorju Ivanoviču.

Šel je v njegovo majhno stanovanje. Pa ga ni našel. Bil je v gospodarski pisarni zaradi nekih gospodarskih zadev.

V stanovanju je stal nekdo. Z mapo. V ameriških škornjih. Tudi ta je čakal Fjodora Ivanoviča. Sedel je in grizel nohte.

Petjka se je postavil k vratom in čakal.

Možakar z mapo pa je neprestano grizel nohte.

»Kakšen tepec je to?« je vprašal Petjka. »Kaj išče tod? Mogoče je prišel iz kooperative po denar za živila? Ali pa je mogoče monter?«

Nazadnje je Fjodor Ivanovič prišel.

Petjka je pristopil k njemu:

»Dober dan, Fjodor Ivanovič!«

»Oho!« je zaklical Fjodor Ivanovič. »Že zdrav? Tako... Zelo lepo.«

Takoj pa se je obrnil k možu z mapo:

»Dober dan. Želite?«

Mož je počasi povedal:

»Dober dan. Prišel sem iz otroškega reformatorja. Zaradi Pjatakova. Stvar je namreč ta... Včeraj ponoči je Pjatakov pobegnil iz reformatorija.«

Petjki je otrpnilo srce. Cel roj misli mu je švignil skozi glavo. Jedva da je zmožeg poslušati oba. Vročično je ugibal:

»Ali naj mu povem ali ne?«

Fjodor Ivanovič je že stisnil roko z obgrizenimi nohti in dejal:

»Listine dobite v pisarni... Tako... Na svidenje...«

In Petjki:

»No? Kaj pa ti? Kaj si prišel?«

Petjka je zardel.

»Prišel sem,« je jecljal... »Imate kakšno knjigo, da bi jo čital?«

»Tako?.. Knjigo?.. To bomo že našli. Raznih knjig imam zate...«

Fjodor Ivanovič je odprl omaro.

»Izberi si kaj. Kolikor hočeš.«

Petjka je iskal v omari in izbral celo kopico knjig. Velikih in majhnih. S slikami in brez njih. Odnese jih je s sabo v lazaret in čital ves teden. To ga je varovalo dolgočasje.

Svoje krivde torej ni bil priznal. Bilo bi brez smisla.

Črni ga je vprašal:

»No? Si bil pri Fjodorju Ivanoviču?«

Odgovoril je »Da« in ves zardel.

»To je lepo. Ti si fant od fare. Glej, da kmalu okrevaš.«

Prijateljsko ga je potrepal po rami.

Petjko je bilo sram. Obrnil se je k oknu.

Nazadnje so ga izpustili iz lazareta. Pouk se je kot nalašč pričel.

Položil je kratko izkušnjo ter prišel v razred B. K najmanjšim.

To je bilo seveda žaljivo in neprijetno.

Dočim so se črni fant in drugi učili vlomkov in podobnih stvari, je moral on z otroki črkovati:

»Saša gre z Mašo na izprehod, in Maša gre s Sašo na izprehod.«

To je bilo na moč žaljivo.

Nekoč je prišel Petjka k črnemu, Mironov mu je bilo ime, in vprašal:

»Kaj bi ne mogel priti v vaš razred?«

»Ne. To ne gre, prijatelj. Ti si zelo za nami. Če si pa tako zelo želiš, nas dohiti v vseh predmetih. Potem prideš k nam.«

»Še tega mi je treba. Maram za vaše predmete. Požvižgam se nanje. Še na misel mi ne pride!«

In tako je nadalje črkoval s frkolini:
»Saša gre z Mašo na izprehod, in Maša gre s Sašo na izprehod.«

Nekega dne pa se mu je zgodilo nekaj zelo nerodnega.

Za otroke, ki so imeli sorodnike, je bila sobota praznik. Sobota je bila v Zavodu Klare Zetkin dan dopustov in obiskov. Razni papani in mamice so prišle s papirnatimi vrečicami in zavojčki. Jasno je bilo, da so bile v vrečicah razne dobre reči: pogače, kruhki, jabolka itd.

Petjke seveda ni obiskal nihče. K Mironovu je prišla dvakrat teta iz Novočerkaska. Vselej mu je dala rubelj. Petjka ni imel ne babice ne tetke.

Toda nekega dne je prišel službujoči šolar in zaklical njegovo ime.

»Obisk imaš!«

»Nikar se ne norčuj! Mene ne boš potegnil!«

»Častna beseda!« je dejal službujoči. Bil je iz prvega razreda. »Ne norčujem se. Obisk imaš. Pojdi ter sam poglej.«

Petjka je skočil in odhitel.

»Čenče! Kdo bi me le obiskal?«

Tekel je v dvorano. Tam je bilo polno ljudi, papanov, mamic in njihovih otročičev. Govorili so. Se smejali.

Petjka je obstal ob vhodu, pogledal v dvorano in iskal. Vrat je iztezal daleč naprej.

Tedaj je prištorkljajal k njemu državljan Kudejar. Stresal je z glavo.

Petjka je prebledel in se umaknil k vratom. Toda Kudejar je bil že pri njem. Že od daleč je smrdel po žganju.

»Dober dan, golobček! 'br dan, prijateljček! Jaz sem prišel... jaz sem prišel... da te obiščem...«

Hotel ga je objeti. Pa ga je zaneslo... Neznosen smrad po žganju... Celo tuji ljudje so namrgodili svoje obraze in se mu umaknili.

Petjka je tiho vprašal:

»Kaj hočete?«

»Obiskat sem te prišel,« je odgovoril Kudejar. Njegov glas je bil spet nizek bas. »Obiskat sem te prišel. In darilo sem ti prinesel. Smetanaste bonbone...«

Kudejar je stikal po svojem žepu in privlekel iz njega zamazan papir. V njem je bilo nekaj smetanastih bonbonov. Bili so popolnoma zmečkani: kar lepili so se.

Ponudil jih je Petjki.

»Ná, vzemi!«

Petjka se je branil:

»Ne potrebujem! Prosim vas, pojdite!«

Pri tem se je z roko dotaknil Kudejarjevih prsi. Pri tej priči je Kudejar vzrojil:

»Kaj? Jaz da naj grem? Mi boš vrnil uro?... Ti preklicani tat ti!«
Nenadoma je začel rohneti;

»Mamice! Ljudje božji! Pomagajte! Okradel me je lopov! Uro mi je sunil! Mamice!«

Vrgel je bonbone Petjki v obraz. Naravnost v oko.

Petjka se je prijel za oko, stekel iz dvorane in naletel na Fjodora Ivanoviča.

»Kaj je? Kaj se je zgodilo?«

Med tem so se ljudje v dvorani zelo razburili in obkrožili Kudejarja z vseh strani.

Kudejar je divjal, suval ljudi v trebuh in se drl na vse pretege:

»Mamice! Oropal me je! Okradel me je!«

»Kaj pa je to?« je vprašal Fjodor Ivanovič. »Koga je prišel obiskat ta možakar?«

»Mene,« je dejal Petjka in povetil oči. »Obiskat me je prišel. Moj stric. Iz norišnice. Prosim vas, nikar ga ne pustite več noter!«

Državljana Kudejarja so odvedli. Kričal je, preklinjal in se jih otepal. In vendar so ga spravili ven...

Poslej je taval Petjka silno pobit. Spet je začel misliti na uro. Šola ga je zaposlila, da je bil malone že popolnoma pozabil na uro. Zdaj se je spet začelo.

Pogosto je šel na dvorišče in ogledoval drva. Velik kup jih je še bilo, in ta kup mu je zapiral pot do ure.

Bil je žalosten. Vzdihoval je. Skušal pa se je tolažiti:

»Drva — to še ni najhuje. Drva so malenkost. Saj bi bili lahko štiri-nadstropno hišo zgradili na tem mestu.«

Take misli so ga za kratek čas potolažile.

Med tem je pričel pritiskati mraz. Bila je jesen.

(Dalje prihodnjič.)

Rudolf Golouh:

Ameriški moratorij, nemški gospodarski polom in francoska kreditna akcija

Grozeči nemški polom je pokazal še enkrat, kako betežno je takozvano evropsko ravnovesje. Še malo, in Evropa bi bila lahko strmoglavila v prepad.

Ali je pa najhujše že minilo?

Sedaj so na dnevnem redu razgovori in konference. Iz Washingtona v Berlin, iz Berlina preko Pariza v London. Vsesplošno preseljevanje ameriških in evropskih državnikov iz prestolnice v prestolnico. Modrosti na pretek, dobre volje — vsaj v izjavah in komuniquejih — še več, rezultatov bolj malo.

Za denar gre. V tem je težava. Ko gre za denar, se dogajajo na tem našem božjem svetu čudne stvari. Na primer ta: Washington dvigne naenkrat svet iz tečajev s predlogom, da naj se meni nič tebi nič črtajo Nemčiji reparacije za eno okroglo leto. To kar na lepem, ne da bi prej koga vprašali. Darovali so takorekoč nekaj čednih milijard. To je gesta, ki mora imponirati. Kdor je prej govoril ali pisal, da se vojni dolgovi plačujejo prav za prav za Ameriko, za katero je bila udeležba v svetovni vojni zelo rentabilno podjetje, da je kratkoma~~lo~~ Amerika preveč raču-

narska, ta je sedaj dobil pošteno po nosu. Ameriški predlog je dvignil v Nemčiji tak val navdušenja, da so Alpe pokale. Nekoliko drugače je odjeknil v Franciji. Tam so bili najprej mnenja, da tako nenadno in na svojo roko izvedeno postopanje ni »fair«, nato so začeli tudi računati in so dognali, da stroške nemškega predloga plačajo v glavnem prav za prav Francija in manjše države (ne izključivši Jugoslavije), in da se potem-takem Amerika dela lepo precej na tuje stroške! Izračunali so med drugim, da je Amerika izposodila Nemčiji v povojnih letih ogromne vsote, za katere Nemčija ne bi mogla več najti kritja, ako se vztraja tudi pri rednem izplačevanju reparacij. Če bi morala Nemčija plačevati eno in drugo, bi bil polom tukaj in izguba dvojna. Reparacije in dolgovi bi splavali po Renu. Amerika je hotela rešiti svoje v Nemčiji vložene kapitale in je rajši žrtvovala za eno leto reparacije. Ta račun je bil kot račun dober in v redu. V Parizu so imeli o vsem, kakor rečeno, svoje mnenje, so se pa končno udali. Nekoliko iz psiholoških razlogov. Ameriški korak je bil izveden tako spretno, da so bile vse simpatije na njeni strani in Francija je izgledala naenkrat kot nepomirljiva nasprotnica sporazuma in miru — še bolj pa radi tega, ker ni kazalo drugače. Končno so bili še mnenja, če se že nekaj rešuje, naj se rešuje v celoti in po njihovi iniciativi, in so predlagali, da naj se nemški problem z večjo kreditno akcijo reši že enkrat tako, da bo vsaj za nekaj časa držalo; Amerika je predlagala nekaj velikega, Francija še nekaj večjega. Po vsem tem bi bili Nemci, katere je začela sredi največjih polomov sreča takorekoč preganjati, lahko zadovoljni. Kajše!

Sedaj so se šele začele prave težave.

Nemški polom ni prišel nepričakovano. Da v nemškem gospodarstvu nekaj ni v redu, so vedeli vsi. O nezdravem nemškem gospodarstvu so prav za prav Nemci toliko govorili in pisali in z njegovimi težavami toliko barantali, da je moral nazadnje še najbolj patriotski in disciplinirani nemški obrtnik izgubiti zaupanje v nemško marko, jo dvigniti iz hranilnice in zamenjati v solidnejšo valuto. Kdor se igra z ognjem, zažge hišo. Zakaj ni nemška vlada že prej omejila pobeg kapitala v tujino, ostane nerazumljivo. Zlasti, ker je vedela, da se bliža sodni dan — izplačilo letošnjega reparacijskega roka in drugih obveznosti. Berlinski vladi se ni mudilo. Ne, da bi ne vedela za grozečo katastrofo — vsak njen korak in vsak njen ukrep je zadel ob nešteto notranjih težav. Brüningova vlada visi med desnico in levico. Nemška desnica, hitlerjevci, jeklenočeladarji in kar je še take čedne družbe, je nestrpno pričakovala poloma, da se v nastajajočem kaosu polasti vlade. Ti ljudje so dali zadnje čase dovolj jasno razumeti, da se jim toži po vladi in po revanžni vojni. Levica je na drugi strani dala slutiti, da bi v tem slučaju branila z vsemi silami svoja prava, kar bi značilo, da bi z gospodarskim polomom izbruhnila obenem v Nemčiji srdita civilna vojna z nedoglednimi posledicami. Brüningova vlada živi ves čas na račun teh dveh ekstremov, grozeč enkrat levici z desnico, drugič desnici z levico. Ni pa potrebno povdarjati, da gravitira v bistvu z dušo in telesom k desnici. Vendar je pa taka vlada najmanj sposobna, zagrabit stvari pri korenu in udariti po kapitalu in po rušilcih miru. Z bližajočo gospodarsko katastrofo so se bližale možnosti uresničenja desničarskega ali levičarskega udara in v tem zamotanem stanju je vlada mislila, da se vsa ta stvar tiče po svojih posledicah tudi vsega ostalega sveta, ki naj reši, kar se rešiti da, s tem, da črta reparacije in posodi denar, da ne bo ne gospodarskega poloma ne

desničarske ali levičarske revolucije. Vsa ta procedura je že nekako v stilu nemške povojne mednarodne politike. Kaže pa tudi obenem znova, da se od Nemčije zahteva preveč. Tako je postal nemški problem kronični gospodarski in politični problem Evrope. Le da je to pot problem prišel v fazo, ko se je treba odločiti: ali normalizirati notranje in zunanje gospodarsko in politično življenje Nemčije, ali prepustiti stvari svojemu toku, kar privede lahko do fašistično-nacionalistične vlade in do nove vojne, v najboljšem slučaju pa do levičarskega prevrata. Amerika je napravila račun po svojem in je predlagala moratorij, Francija je pa bila mnenja, da je v tej fazi bolje napraviti red s tem, da se z večjim posojilom omogoči Nemčiji redno gospodarstvo, da se pa v zameno zahtevajo od nje garancije za vzdrževanje politike miru.

Tega mnenja pa niso nemški nacionalisti. Nočejo dati nobenih garancij in se nočejo odpovedati revanžnim aspiracijam. Pritisku teh krogov je pripisovati izjavo Brüningove vlade, da bo Nemčija rešila sama brez zunanje pomoči svoje gospodarstvo. To izjavo so sicer dogodki kmalu demantirali in Brüningova vlada je pohitela v Pariz, da izbije posojilo. Pariški razgovori niso rodili uspeha, ker niso hoteli Nemci vezati najetja posojila v Franciji na politične garancije, češ, da trpi pri tem prestiž Nemčije. Zato so se pogajanja nadaljevala v Londonu, vendar pa dokazuje že to, da Nemčija brez zunanje pomoči in brez sporazuma z velesilami ne more dalje.

Dokazuje pa tudi, da je nemška vlada ujetnica nemške desnice, da se notranje politično razmerje Nemčije reflektira na njeno zunanjo politiko že tako močno, da hodi njena vlada v pogledu garancij za politiko miru po stopinjah njenih najekstremnejših nacionalistov še celo v takem opasnem trenutku za njeno gospodarstvo, kakor je sedanjí.

Nemčija si lahko dovoli to in ono, ker ve, da ji koncem konca gospodarska pomoč velesil le ne uide.

Dolge povesti kratki konec je namreč ta, da je v Nemčiji investiranega in izposojenega že toliko inozemskega kapitala, da je inozemstvo že radi tega dolžno varovati Nemčijo pred bankrotom. Poleg enoletnega moratorija ji je z gotovostjo zasigurana vsaj pretvoritev kratkoročnih kreditov v dolgoročne, kar ni zametavati. Nemčiji ni lahko, je pa v položaju, da svoje težave spretno deli z inozemstvom.

Iz teh dogodkov lahko črpamo spet cel kup naukov. Prvič to, da je kapitalistično gospodarstvo posameznih držav tako povezano med seboj, da so vse enako interesirane na njegovem reševanju, drugič, da prehaja to gospodarstvo v hujše in hujše krize, zdaj tu, zdaj tam, da ne govorimo o vseh drugih velepoučnih momentih.

Vse gospodarske olajšave za Nemčijo, vsi predlogi, razgovori in konference zadnjih dni bi morali služiti normaliziranju gospodarskega življenja in političnih odnošajev v Evropi vsaj za izvestno dobo. Za izvestno dobo morda, trajno ne. Ker je tudi nemška gospodarska kriza v osnovi predvsem posledica krize kapitalističnega gospodarstva, nadprodukcije in ž njo povezane brezposelnosti.

Ta kriza je pa v okviru kapitalizma nerešljiva.

Zato, še bodo krize, polomi, konference in razgovori, od pomladi na jesen, od jeseni na pomlad. To spada k režiji.

V teh in takih razmerah je že to dobro, da se je zadnji grozeči polom v Nemčiji preprečil s pomočjo Evrope. S tem je bila prihranjena predvsem nemškemu delovnemu narodu nova, še hujša beda, evropske-

mu gospodarstvu pa opasni pretresljaj. In sta se morda v zvezi z vsem tem tudi precej približali Francija in Nemčija, kar ni brez pomena za politiko miru, ki je je Evropa tako potrebna.

Nemški problem pa ni z vsem tem zdaleka še rešen. V kratkem pride spet na dnevni red.

Tone Čufar:

Pozdrav živim

Ob jubileju jeseniške kovinarske organizacije.

V rane zavit in v rakev zabit
leži ves ožgan na deskah mrtvaškega odra.
Ljudje ga krope, o njem govore,
on se pa v krsti nemo smeji,
iz nemega smeha pa sodba zveni,
sodba vsem živim in zdravim:

Kakor je mene vrela litina oblila, mi osmodila trudne kosti,
tako tudi vam lahko spači obraz črna usoda črnih trpinov.
Stotine, tisoče vas je v fabrikah, vsakogar čaka le delo in zlo,
vsakomur stroji napeve pojo, mnoge, premnoge vročina razgreva,
vsí se v dimu in prahu dušite, nihče pa pesmi veselih ne peva,
vsakogar tarejo mrke skrbi, nad vsakomur teža revirja visi.

Iz martinarne žrela ognjena zijajo na vas,
vsak čas vam bruhajo lavo tekočo,
v sosednjem objektu pa žico plesočo dajejo strojem rdeče peči.
Žrelo ognjeno je v prašni livarni, in tudi Javornik žrela pozna,
tam je še huje kakor na Savi, strašna vročina in valji ogromni
ustvarjajo blazen delovni ples,
trgajo, kradejo delovno silo iz vaših ožganih teles.

V dimu se kopljeta Javornik, Sava,
v dimu se piše vsa vaša usoda,
v črnem grafitu pa solnčna Dobrava
priklepa na delo mračne ljudi.

Iz vseh tovaren delo odmeva, delo naporno, mašinam pokorno,
mašinam in ognju v pečeh. Visoko pod nebom
so gnezda žerjavov, po tračnicah lokomotive drse,
v temnih oddelkih vam transmisije merijo tempo dolgega dne.

Od vseh strani pa lakomno preži na črne žrtve bela smrt.
V dušljivem plinu se hahlja, iz strojev steguje koščeno roko,
iz ognja se smelo reži, v toku električnem skriva prežeče oči.

Sodrugí trpini, ki ste še živi, ne izvabite se v objem koščen.
Pomislite name, naj vas prevzame srčen odpor,
srčen in klen, vsemu kljubujoč,
novemu dnevu himno pojoč...

Kaj je marksizem

(Nadaljevanje.)

2. Marksizem in materijalizem se razlikujeta kakor znanost in metafizika

Takoj spočetka, ko obravnavamo to sila sporno snov, moramo za-
bičati stavek, ki je predpogoj za razumevanje marksističnega miselnega
načina. Pokaže se namreč, da nimata marksizem in materijalizem stvar-
no prav nič skupnega. Dejanska vsebina marksizma in posebno še tako-
zvanega materijalističnega pojmovanja zgodovine je popolnoma neza-
visna, če materijalizem priznavamo ali pa odklanjamo. In to velja celo
takrat, če bi bila Marx in Engels resnično materijalista, kar pa dejansko
nikoli nista bila. To sledi iz smisla pojmov marksizma in materijalizma.

Najprej torej: marksizem je, kakor že vemo, po svojem logičnem
značaju vseskozi znanost. Nasprotno pa je materijalizem ravnotako
vseskozi filozofija, svetovni nazor, in sicer specijelno metafizika.
V tem pa se izraža fundamentalna (temeljna) razlika obeh miselnih
smeri. V čem obstoji ta razlika? Vsaka znanost stremi, da objektivno
spozna zakonitost dogajanja. Ona ima opraviti vedno le s posameznimi
pojavi in posameznimi dogodki, za katere išče vzroke in iz katerih
ustvarja zakone njihovih zvezanosti. Na ta način obravnava vsaka zna-
nost vedno le en kos iz sveta, nikdar torej ne obravnava celote, to je
sveta samega. Ta kos pa skuša tako obdelati, da poišče redovitost do-
gajanja in izvede končno zakon v tej redovitosti. Kakor hitro spravijo
pojave takega delnega področja v zakonite zveze, je znanost izvršila
svojo nalogo. Vse, kar je izven tega, torej posebno, kar imenujemo
smisel celote, ne spada več v spoznavno sfero znanosti. Znanost vpraša
po zakonih dogodkov ne pa po bistvu stvari. Znanost tudi noče dati vse-
stranskega obsežnega pojasnila o danem, marveč je zavestno enostran-
ska, ko n. pr. ugotavlja le fizikalne in biološke pojave, pusti pa vse
druge pojave na strani, jih ne upošteva, pa najsi so še tako važni. To
pa je značaj vseh znanosti, ne le prirodoslovja, marveč ravno tako tudi
sociologije. — Povsem irelevantno je, kakšen smisel imajo pojavi v
svetovnem dogajanju, in predvsem, kaj so ti pojavi sami po sebi.

Ravno to pa ni pri filozofiji, posebno pa ne pri metafiziki. Meta-
fizika hoče ravno zajeti bistvo stvari in njih smisel. Vsa metafizika
stremi priti »za stvari« (meta ta physika). Tako hoče torej filozofija s
svojo metafiziko obseči ves svet, skratka filozofija hoče biti svetovni
nazor. Ravno to pa je tudi dejanski cilj materijalizma: on uči, da je
bistvo vsega obstoječega materija, je torej vseskozi metafizika.

3. Materijalizem ni istoveten s prirodoslovjem

Če tega še niso vsi jasno spoznali in če tega posebno pristaši ma-
terijalizma ne vedo, se to dogaja zato, ker je zelo razširjeno, da se
meša materijalizem in skoro identificira s prirodoslovjem. Oba pojma
pa zamenjujejo vsled zgodovinskega dejstva, ker je materijalizem po-
bijal znanosti sovražni dogmatizem cerkve in postal s tem odločilen v
razvoju prirodoslovnega mišljenja. Napredki prirodoslovnega spoznanja
v 19. stoletju pa so se pokazali istočasno z velikim razširjenjem in po-
pularizacijo materijalističnega mišljenja. Kljub temu pa je treba pri-
rodoslovje in materijalizem strogo ločiti, kakor so ju ločili tudi mnogi

najvažnejši prirodoslovci. Kajti materijalizem išče odgovora na čisto drugo vprašanje kakor prirodoslovje. Materijalizem hoče vedeti več kakor prirodoslovje. Njega ne zanima samo vprašanje: zakaj, marveč vprašanje: kaj. Kaj je bistvo vsega obstoječega in vsega dogajanja v svetu? In na to daje materijalizem stari odgovor Demokrita: »Imamo le materijelne atome in prazen prostor; vse drugo je naziranje.« Po prepričanju materijalizma je bistvo vseh stvari materija in njeno gibanje; vse drugo je le videz.

Materijalizem hoče torej prikazati bistvo stvari, ki je izven vsakega izkustva in dognanja. Baš v tem pa se kaže posebno jasno bistvena razlika med znanostjo in filozofijo. Znanost stoji in mora stati z vsemi svojimi ugotovitvami na izkustvu, ker ravno išče zakone pojavov, torej to, kar moremo z izkustvom dognati. Nasprotno pa mora filozofija nujno zapustiti področje izkustva. Kajti bistvo stvari, to kar tiči »za njimi«, je nedostopno vsakemu izkustvu in se more torej sploh le v mislih konstruirati, nikdar pa ne z izkustvom prikazati. Napačno je popularno mišljenje, da temelji materijalizem na izkustvih in dognanjih. Navidezna tako groba in dnevno otipljiva dejanstvenost materije skopni v abstrakcijo ali pa v fantome.

4. Kulturna politika materijalizma zakriva njegovo metafiziko

Da je materijalizem po svojem bistvu metafizika in ne identičen s prirodoslovjem, bi že davno obveljalo in prihranilo veliko zablod in zmot, če ne bi tega spoznanja preprečevala zgodovinska okolnost, o kateri nismo doslej namenoma ničesar govorili. Ta okolnost je neznanstvena in v zvezi z vlogo, ki jo je igral materijalizem v zgodovini svobodomiselnosti. To vlogo materijalizma vsi zelo visoko cenijo. Zato je imel materijalizem vedno veliko pristašev in jih ima tudi še danes, ko boj proti cerkvi, proti vražarstvu in duševnemu varuštvu še ni mogel prenehati. Materijalizem namreč ni samo metafizični nauk, marveč obenem kulturno-politični bojni nauk. Od nekdanj so vplivali na ljudi najbolj njegovi nazori o zanikanju boga in duše. Ateizem materijalizma je najbolj učinkovito podiral zidovje tradicijonelnih miselnih navad in nesmiselnih ustanov. Nastal je zato videz, kakor da bi bilo nasprotstvo med materijalizmom in vero istovetno z nasprotstvom med znanostjo in vero. V zvezi s tem pa se je naposled ustalilo mišljenje, da je materijalistično stališče istovetno s prirodoslovjem.

Pa tudi tukaj moramo zopet strogo ločiti pojme. Duhovno-zgodovinski razvoj, kakor ga poznamo, potrjuje te razlike. Vprašanje ateizma ali teizma ni vprašanje znanosti, marveč vprašanje vere ali pa metafizike. Znanost zahteva čistost svoje metode, to se pravi, ona ne dopušča, da bi pri njenih razmotrivanjih uporabljali religiozne ali metafizične pojme. Sicer radi ponavljajo Kanta, da bog ni dokazljiv. Moral bi biti pa ravno tako popularen tudi drugi del tega kritičnega spoznanja, da tudi protidokaz proti bogu znanstveno ni mogoč, ker bog sploh ni pojm izkustva in znanja, marveč je samo verski pojm. Vera in znanje sta različna pojma v naši zavesti in zato je bilo tudi mnogo prirodoslovcev, ki so bili istočasno pobožni in so resnično verovali v boga. Tako n. pr. Isaak Newton. Celó oče materijalizma, Demokrit, je veroval v ljudske bogove.

Tako vidimo, da dejansko obstoji med znanostjo in materijalizmom popolna logična različnost in stvarna nezavisnost. Če hočemo jasno

razumeti obe miselni smeri, moremo to doseči le, če to ločenost izvedemo tudi v svojem lastnem mišljenju in se odločno branimo mnogih izkušnjav, da bi to ločenost opustili. Potem je tudi popolnoma jasno, da nimata marksizem v splošnem in materijalistično pojmovanje posebej z materijalizmom prav nobene logične, stvarne niti nujne notranje zveze. In to velja celo takrat, če bi bila Marx in Engels res materijalista. V tem primeru bi bila materijalizem in marksizem le združena v neki personalni uniji, ki bi bila velike biografične važnosti, ki pa ne bi utemeljevala stvarne združenosti obeh sistemov.

S tem smo načeli že obširno obravnavano snov o osebni razmerju Marxa in Engelsa do materijalizma.

Statisticus:

Potreba delavskega tiska

Koliko prihaja časopisja v Hrastnik?

Jutro: dnevno 163 izv., ob nedeljah 3 izv. več; Slovenski Narod: dnevno 5 izv.; Jugoslovan: dnevno 12 izv., ob nedeljah 50 izv. več; Slovenec: dnevno 139 izv., ob nedeljah 110 izv. več... Volksstimme 17 izv., Delavska politika 29 izv.

(»Delavska pravica« 4. jun. 1931.)

Moderno časopisje je nastalo z vznikom kapitalizma, omogočil pa ga je izum tiska; prvi časnik je začel izhajati v Nemčiji leta 1583. V dobi, ko se je mlado meščanstvo borilo proti odmirajočemu feudalističnemu družabnemu redu, je opravljalo meščansko časopisje v tem boju važno vlogo.

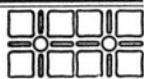
Meščanstvo je zgradilo tisk do popolnosti. Najvažnejša je seveda pri časopisju idejna stran. Dnevno enkrat ali večkrat vpliva časopis na čitatelja in mu, ne da bi se ta prav zavedel, vsiljuje svoje mnenje, oziroma mnenje svojega lastnika o posameznih dogodkih. Ta duševna moč je povsem odvisna od kapitala. Večina evropskih listov je odvisna od velikih industrijskih podjetij. Listi delujejo s tem, kar pišejo in kar zamolče. Kar je v interesu skupin, v katerih rokah je časopis, to razbobnajo, n. pr. napake ali neuspehe delavstva, njegovih funkcionarjev ali organizacij. Kar jim ne gre v korist, to zamolče, n. pr. preganjanje delavskih zaupnikov itd. Veliki listi so povsem prirejeni namenom izdajateljev od prve strani in telegrafskih poročil preko domačih vesti in podlistkov: vse služi določenemu namenu. Listi že davno niso več »neodvisni«. Danes ni mogoče dobiti toliko kapitala, kolikor bi ga bilo za tak neodvisen list potrebnega: vse vesti dobavljajo korespondenčni uradi in brzojavne agencije, ki so zmeraj odvisni od posameznih vlad v raznih državah in pa od gospodarskih skupin.

Proti vplivom meščanskega tiska se bori delavstvo na dva načina: negativno s tem, da se izogiblje meščanskih časnikov, in pozitivno s tem, da ustanavlja, podpira in širi lastni tisk.

Socialistični politični tisk je štel l. 1928. 360 dnevnikov, 280 tednikov, 161 mesečnikov in 44 raznih listov. Tu pa niso še vsote milijonske izdaje listov strokovnih organizacij in kulturnih društev. Ta tisk je ustvarjen iz delavstva za delavstvo: je zrcalo vsega njegovega življenja in hotenja. Med delavske liste in časopise spadajo pri nas: »Delavska politika«, »Volksstimme«, »Svoboda«, »Delavec«, »Ujedinjeni železničar«, »Privatni nameščeneec«, »Ženski list« in »Konzument«. Meščani so spoznali, da je tisk moč; tega bi se moralo zavedati tudi naše delavstvo in z vso svojo močjo podpreti naš tisk.

DELA VSKI PESNIKI ZAČETNIKI

Andrej Benčič:

Proletarski knjigi

Knjiga, ti si nam v zamotanem labirintu idejnih cest,
 v kaosu časa, ciljev in zablod
 in na razburkanem valovju življenja: krmilo in kažipot.
 Odstiraš nam nove, solnčne svetove,
 ti nas tolažiš, v prsi nam vlivaš pogum
 in nosiš prosveto v zapuščena predmestja,
 v kleti, v barake, v podstrešja, v naše revne domove.
 Ti nam kažeš naš, v trpljenju in mukah okameneli obraz,
 v tebi vidimo svojo usodo
 in čutimo odjek naših najglobljih hrepenenj in ekstaz.
 V tebi je strnjena naša kletev, krik in bol,
 govoriš nam o našem poslanstvu,
 govoriš nam, da je pravičen naš boj.
 Ti nam oznanjaš velike, odrešujoče ideje,
 iz tebe nas veliki možje učijo,
 iz tebe veje dih iz Dela se porajajoče kulture.

Posebno taki možje, ki delajo vzgojne načrte, naj bi upoštevali to-le vzgojno načelo: Otroci naj se ne vzgajajo za sedanje, temveč za bodoče, boljše stanje človeškega rodu, to je za idejo človečanstva. To načelo je zelo važno. Starši vzgajajo otroke navadno tako, da se prilagode sedanjemu svetu, čeprav je pokvarjen. Toda morali bi jih boljše vzgajati, da bi pripravljali boljše bodočnost.

Immanuel Kant.

Iz malo jih bo nastalo mnogo, a tudi mnogo jih bo premalo. Stotine, tisoči, stotisoči — premalo, premalo! In še več jih bo, pa jih bo še vedno premalo! Vendar bo napredujoče človeštvo premagalo ovire; kajti kdor gradi s pravim duhom, podira največje zapreke.

Gustav Landauer.

Manifestacija nad vsemi manifestacijami

II. mednarodna delavska olimpiada na Dunaju.

Ves svet trpi pod hudo gospodarsko krizo, kakršne še ni bilo in kateri ni videti pravega konca, če ne bo prišlo do temeljitega preobrata v gospodarski in socialni politiki. Na milijone brezposelnih delavcev je. V takem hudem položaju mora človek dvomiti, kako bo uspela mednarodna delavska sportna olimpiada.

Toda proletarske zavedne množice so tudi to pot pokazale idealizem, kakršnega more pokazati le delavstvo, ki se bori za bodočnost.

Samo iz **Nemčije**, ki preživlja najkritičnejše ure, je prišlo na Dunaj nad

30.000 mladih delavcev.

Nič manj iz Čehoslovaške. Desettisoči iz drugih dežel. Tudi iz **Azije** in **Amerike** so prišli. Jugoslovanov je bilo nad 100. Žal se nismo mogli aktivno udeležiti olimpijskih tekem, ker je delovanje naših telovadnih jednot ustavljeno.

Sam dunajski proletariat je pokazal brezprimerno požrtvovalnost. Republikanski Schutzbund je bil na nogah dan in noč. On je povsod skrbel za red, za prenočišča, za prehrano, mladina in otroci so mu pomagali. Vse to brez plačila. Schutzbündler, ki je ponoči bil na straži, je šel zgodaj zjutraj na delo v tovarno. Seveda, kdor je zaposlen. Večina je brezposelna, mnogo njih po več let že. Pa kljub vsemu ni v njih malo-dušja, nasprotno — tem bolj trdno verujejo v lepšo bodočnost.

Pred samo otvoritvijo olimpiade je bil **velikanski sprevod**

30.000 delavskih otrok

po Dunaju. Tisoči zastav, godbe, navdušenje, pozdravljanje, petje, priseganje k proletarski solidarnosti.

Slovesna otvoritev olimpiade

se je vršila ob pol 12. uri 19. julija v Apollo-gledališču. Odlični orkester je ob spremljanju mogočnih orgel igral parafrazo (zbirko) delavskih pesmi. To parafrazo naj si preskrbe naše godbe! Mladinski zbor je zapel zaprisego rdeči zastavi, sledil mu je recitacijski zbor, nakar so govorili predsednik delavske sportne internacionale dr. Julius Deutsch, dunajski župan Seitz, Belgijec Rosbroek v imenu soc. internacionale in vodja nemških del. sportnikov Gellert. Zbor **fanfar** je napovedal prihod zastav posameznih narodov. Prihajanje zastav na oder je spremljal orkester in primeren govor za kulisami. Najprej so nastopile balkanske in baltijske države vzporedno z naprednimi demokratičnimi deželami. **Jugoslovska** se je srečala s **holandsko**. Te zastave so se poklonile in orkester je zaigral žalobno pesem **italijanskim** proletarcem, ki se radi fašistične reakcije ne morejo udeležiti olimpiade. **Francoska** in **nemška** zastava sta se pobratili ob burnem ploskanju in petju »internacionale«, **Azija** in **Amerika** sta se objeli. Delavec z zemeljsko oblo v rokah je stopil na oder, zavesa se je odgrnila, mogočen pevski zbor za zastavami ob bučanju orgel je zaključil to proslavo, ki je globoko ganila vse.

Isti dan popoldne so za stotinami rdečih zastav nastopili otroci s prostimi vajami in raznimi igrami na dirkališču, kjer so se trli deset-tisoči gledalcev.

Naslednjim trem dnevom so dali svoj pečat prihodi delavskih sportnikov iz vseh dežel. En posebni vlak za drugim je prihajal. Koder si šel, si srečaval sportnike z godbami in petjem. Dunajska občina je sijajno obvladala ves promet.

Te dni je vsakdo lahko obiskoval in ogledoval razne znamenitosti novega Dunaja: 1 km dolgo stanovanjsko zgradbo Karl Marx Hof z otroškimi vrtci, druge stanovanjske hiše, kopališča, knjižnice, razne delavske organizacije itd. Kam bi prišel človek, če bi hotel vse to popisati! Udeleženci iz raznih krajev Slovenije naj pripovedujejo o vsem tem. Delo dunajskega občinskega sveta danes nima primera na svetu. Tu vidiš in slutiš zmago kolektivizma nad individualizmom. Tu si občutil globoko razliko med nedisciplino in jamranjem v našem in solidarnostjo, navdušenjem in medsebojno požrtvovalnostjo v avstrijskem delavskem gibanju. Pri nas »delo« posameznih funkcionarjev na svojo roko, tam enotna vzgoja v enotnem duhu po vseh organizacijah, pri nas lovljenje za malenkostnimi dogodki, tam ustanavljanje delavskih knjižnic in skrb za poglobljeno izobrazbo, pri nas zanimanje za osebne spore in intrige, tam žrtvovanje vsakega posameznika za napredek največje človečanske ideje, pri nas cvičkarstvo, tam urjenje duha v svetovnih problemih.

V četrtek, 23. julija, so se pričele tekme v vseh mogočih sportih: v nogometu, rokometu, lahki in težki atletiki, kolesarstvu, motociklistiki, telovadbi, v vseh vodnih sportih, v šahu itd.

Zvečer istega dne je bil pohod vseh udeleženi držav pred **60.000 gledalci** v novo zgrajenem stadionu. To je bila slavnost, ki je ne pozabiš. Ne prazna parada, temveč zmaga duha. Govornik B ü h r e n je dobro povedal vsem zbranim sportnikom: Nam ne gre za rekorde, odklanjamo surovo konkurenco, mirno in prijateljsko se bodo vršile vse tekme, kajti mi hočemo zdravo telo za zdravo duhovno delo. Sportnik mora biti predvsem zaveden delavec.

Isti večer je bil impozanten koncert, mestna hiša pa vsa razsvetljena.

V petek so se nadaljevale tekme, zvečer je pa bil koncert 1000 dunajskih pevcev pred mestnim magistratom, večer telesne kulture in inozemska akademija, po posameznih okrajih razne slovesnosti.

Zlasti impozantna je bila proslava »**Prijateljev Prirode**«, ki se jih je zbralo na desettisoč^e na Nussbergu, odkoder so se z gorečimi bakljami v rokah povrnili v mesto.

V soboto zvečer je bila prireditev, ki se je vsakemu najbolj vtisnila v spomin od vseh drugih prireditev: **igra pet tisoč dunajskih delavskih igralcev**, ki so predstavljali vso križevo pot proletariata od srednjega veka do osvobojenja. Goreče baklje so se prižgale ob koncu igre, iz 70.000 grl je zadonela »internacionala« in od stadiona se je razvila mogočna bakljada pred mestni magistrat. Sprevod je trajal do pol ene zjutraj. Desettisoče bakelj, stotisoči proletarcev v špalirju, vsi v enem samem ognju navdušenja!

V nedeljo zjutraj smo pa morali vstati že ob petih zjutraj, da smo se peдали na zbirališče k **sprevodu, v katerem je korakalo 100.000 delav-**

skih sportnikov skozi dunajsko mesto proti stadionu. Gotovo milijon ljudi je pozdravljalo spreved. Matere z otroškimi vozički so si prinesle stole na cesto, da so mogle pozdravljati to nad vse mogočno internacionalno manifestacijo. Tudi Jugoslovani smo bili deležni burnih ovacij. Spreved je trajal skoraj pet ur. »Rdeče postolke« (avstrijska delavska otroška organizacija) je v letečih kolonah delila vodo manifestantom, da so vsi mogli vztrajati v sprevedu.

Popoldne je bil vojaški nastop delavskih obrambnih organizacij: avstrijskega Schutzbunda, belgijske in latviške delavske milice. Tem so sledile proste vaje delavskih sportnic in nato sportnikov. Na stadionu so se odigrale odločilne tekme.

Večina Slovencev se je isti večer vrnila domov. Iz vseh obrazov je sijalo veselje, vsakdo je bil hvaležen, da je sledil pozivu »Svobode«, da gre na Dunaj; obžalovali smo le jeseniške fante, ki niso dobili potnih fistov.

Upam, da ta mogočna prireditev ne bo ostala brez trajnih, dobrih posledic za naš pokret. Kdor je videl ves idealizem na Dunaju, bo moral pokazati idealizem tudi doma.

V prihodnji »Svobodi« bomo priobčili še razne rezultate in slike z olimpiade. -elj.

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Knjige Cankarjeve družbe so letos že v tiskarni in bodo izšle koncem septembra. Po vsebini bodo prekašale lanske in tudi oprema bo prav lepa. Po vsebini iz leta v leto bolj napredujemo, napredovati pa moramo tudi po številu članstva. Vabimo torej vse naše sodruge, ki jim beseda »proletarska kultura« ni prazna fraza, marveč živo dejstvo, da agitirajo vsepovsod za našo družbo ter da med sodrugi, prijatelji in znanci nabirajo novih članov. Vsak zaveden Svobodaš bi moral biti obenem poverjenik Cankarjeve družbe; kajti »Svoboda« in »Cankarjeva družba« sta eno, obe se borita z istimi sredstvi za iste cilje. Sodrug, če si res zaveden »Svobodaš«, piši Cankarjevi družbi (Ljubljana, poštni predal 290) dopisnico, da ti pošljemo blok za nabiranje članov. Če naletiš na sotripina, ki ti ne bo hotel odriniti malenkostne vsote 20 Din za štiri lepe knjige, mu pokaži lanske knjige in gotovo bo rad postal naš član. Naša deviza naj bo:

naše knjige v poslednjo čuvajnico ob progi, v poslednjo delavsko kočjo! Meščanske književne družbe se ponašajo z visokim številom članstva: Mohorjeva družba ima 50.000, Vodnikova 20.000 članov. In delavcev je več kakor meščanov! Pokažimo torej, da smo tu, da smo zavedni, da vkljub veliki gospodarski krizi tudi nekaj utrpimo za našo kulturo, za našo bodočnost. Dokažimo, da je delavstvo najnaprednejši in najkulturnejši element v vsakem narodu! Slovenski proletarijat vzdržuje naše kulturne organizacije, vzdržuje naš mesečnik, vzdrževal bo tudi Cankarjevo družbo.

Letos bodo izšle sledeče knjige:

1. Proletarski pisatelj Angelo Cerkenik je spisal povest »Oračji«; v tej povesti nastopajo znani sodrugi iz našega pokreta. Dejanje se vrši v neki rudarski naselbini, kjer se delavci bore proti izkoriščevalcem. V povesti nastopajo tudi »Svobodaši«.

2. Iz svetovne književnosti smo prevedli roman irskega pisatelja Flahertyja »Žival se zbuja«. To je krasen vojni roman z angleško-nemške fronte. Popisuje nam natančno vse vojne grozote in trpljenje vojakov. Flaherty prekaša daleč Nemca Remarqa, ki je spisal znani vojni roman »Na zapadu nič novega«.

3. Potopis »Po solnčni Španiji«, ki ga je spisal danski proletarski pisatelj Nexö, bo povedel čitatelje v to zanimivo deželo in ga seznanil s tamošnjim svobodoljubnim ljudstvom, ki ga je v preteklih časih mučila sveta inkvizicija. Potopis bo bogato ilustriran.

4. Koledar bo letos urejen bolj praktično. Obsegal bo povesti domačih in tujih avtorjev, potopise iz Afrike (lani je bila na vrsti Amerika), opise iz delavskega življenja v Trbovljah in na Jesenicah, članke iz prirodoписа, tehnike, delavskega zavarovanja, zdravilstva, navodila za delavske zaupnike itd. Najboljši naši umetniki in znanstveniki so na delu, da mu dajo lepo vsebino in okusno obliko. Kakor vsako leto bo tudi letos koledar bogato ilustriran. Samo za ilustracije je določil odbor družbe ogromno denarja.

Zato: VSI NA DELO ZA CANKARJEVO DRUŽBO!!!

Chicaška »Prosveta« o slovenskem prevodu Uptona Sinclaira. Največji in najbolj razširjeni slovenski ameriški dnevnik »Prosveta« prinaša v št. 149 z dne 27. junija t. l. izpod peresa znanega proletarskega književnika Ivana Moleka obširno oceno prevoda »Samuelovega iskanja«, ki ga je spisal Upton Sinclair, na slovensčino prevedel pater France Ačko, izdala pa Krekova knjižnica v Ljubljani. Pripominjamo, da je s. Molek dober poznavalec Sinclairovih del, da je s pisateljevim dovoljenjem prevedel njegov roman »Jimmie Higgins« (Chicago 1921) in da je v stalnih pismenih stikih s pisateljem.

S. Molek govori najprej obširno o Ačkovem uvodu ter zavrača prevajalčevu mnenje, da je Sinclair »pristaš sekte, zato, žal, ni zajel evangelija v vsej njegovi globini, a vključ temu je mogočen klicar krščanstva.« S. Molek pravi: »To (kar trdi Ačko) je velika zmeta, ki dokazuje, da prevajalec najbrž ni čital drugega Sinclairovega dela, razen te novele, in malo pozna avtorja. Ako bi čital njegovo knjigo »Profits of Religion« (Dobički iz vere), dalje dramo »Mamonnart« pa »Roman Holiday« (Rimski prazniki), bi drugače sodil. Res je to, da Sinclair ne le ne pripada nobeni sekti ali cerkvi, temveč je odprt svobodomislec in agnostik, ki neusmiljeno biča vse cer-

kve brez izjeme ter impotenco krščanstva v socialni borbi; tak je, kakršen je bil Jack London. Pater Ačko ni doumel smisla novele, katero je prevedel — da je avtor narisal karikaturu nauka iskateljske sekte; v tej karikaturi pa ni nobenega resnega klica po krščanstvu. To si Ačko samo misli. Vse kaže, da je novelo zato vzljubil, ker so vse cerkve, ki figurirajo v njej — protestantovske, o katerih je znano, da so notorične dekle kapitalizma, kakor je tudi katoliška hierarhija v Ameriki ne glede na dejstvo, da posamezni duhovni — in teh je bore malo — kritizirajo kapitalizem.«

S. Molek oriše nato vsebino dela, nato pa nadaljuje: »Ačko tudi pravi v uvodu, da je njegovo delo prvi slovenski prevod Uptona Sinclaira. Novo priznanje, da pater ne ve dosti niti o slovenski literaturi v Ameriki. Prvi slovenski prevod Uptona Sinclaira je bil roman iz čikaških kladnic »Jungle«, ki je izšel leta 1909 v založbi »Proletarca« v Chicagu in oskrbela sta ga sedaj že pokopana Jože Zavertnik in Ivan Kaker. Druga Sinclairjeva knjiga v slovenskem prevodu, ki ga je oskrbel pisec teh vrstic, je bila »Jimmie Higgins«; izšla je leta 1921 v založbi književne matice SNPJ. Poleg teh dveh večjih del je bilo prevedenih in objavljenih v ameriško slovenskih listih in drugih publikacijah nekaj manjših Sinclairjevih del. Bodimo iskreni!«

Nato graja s. kritik napačno prevedena mesta in besede, ki jih je v Ačkovem prevodu obilo število. Značilna je zlasti sledeča Molekova ugotovitev: »Sinclair piše na nekem mestu »capitalist churches« in nič drugega, v prevodu pa so na str. 204 besede »kapitalistična presbeterianska cerkev«. Iz originala je jasno, da govori avtor v množini in misli vse cerkve. Zakaj je pater Ačko dodal besedo »presbeterianska« v ednini? Ali nalašč zato, da ne padé senca na katoliško cerkev? Če je tako, je to grdo potvarjanje avtorjevega dela.« -on-

Prosper Mérimée, Šentjernejska noč. (Poslovenil Oton Župančič. Založila Modra ptica. V Ljubljani 1930.) »Modra ptica« je izdala doslej nekaj prav dobrih prevodov iz svetovne književnosti. Mériméejeva »Šentjernejska noč« je zgodovinski roman, ki zelo nazorno popisuje verske boje med francoskimi katoliki, s kraljem Karlom IX. na čelu, in hugenoti. 24. avgusta 1572. je dal Karl IX. v noči poklati vse hugenote: moške, ženske in otroke. Lepi so opisi besnenja nahujskanih katoličanov. Pisatelj opisuje prav dobro tudi vso tedanjo dobo, življenje francoskih vojakov in najemnikov, živ-

ljenje na francoskem dvoru, tamošnje metrese in njihove ljubimce. Pisatelj simpatizira s hugenoti in je delo povsem protikatoliške tendence. Prav zato to delo našim knjižnicam še posebej priporočamo. Prevod je zelo lep, oskrbel ga je pač pesnik Oton Zupancič. Okusne platnice je izdelal arh. Ivo Spinčič. -on-

Cvetko Golar, Dekle z rožmarinom. (Ljudska igra v štirih dejanjih. V Ljubljani 1931.) Bolj bi ustrezal vsebinii te »ljudske« igre naslov »Zapeljivka«, pod katerim je bila vpriporjena pred leti v ljubljanskem gledališču. Snov je povzeta iz kmečkenga življenja, a vsebina ni ravno prikupna: Lenka skuša na vsak način uloviti moža. Za naše odre ta stvar ni priporočljiva. -on-

O našem jeziku. Pred kratkim so izšle kar tri brošurice, ki obravnavajo slovenski jezik, njegov pravopis in izrazoslovje. *Dr. Rudolf Andrejka* je izdal v samozaložbi spis »*Napake v slovenskem izrazoslovju*«, revija »Slovenski tisk« je založila prvi del »*Jezikovnega rešeta*«, ki ga je uredil *dr. Rudolf Kolarič*, v Chicagu pa je izdal *Veno Venomer* brošurico »*Nekoliko pravopisa*«. — Andrejka se bori zlasti proti nemščizmom v slovenščini; našteva več sto besed najprej v nemškem jeziku, potem v napačnem slovenskem prevodu. — Kolaričevo »Jezikovno rešeto« je prav dobro sestavljeno. — Venomerova brošurica pa je namenjena zlasti Amerikancem, ki radi mešajo v slovenščino angleške izraze. Kdor se hoče naučiti pravilne slovenščine, in to bi moral vsak, mu vse tri brošurice toplo priporočamo. -on-

Beograjska revija o Cankarjevi družbi. V 6. (junijski) številki mesečnika za književnost, umetnost in kulturo »*Stožer*«, ki izhaja že II. leto v Beogradu in ga ureja *Jovan Popović*, je izšlo celo stran dolgo poročilo o delu Cankarjeve družbe. Neki *Jože Kreft* (psevdonim?) piše simpatično o Cankarjevi družbi in njenih izdajah v zadnjih dveh letih. Netočno je poročilo, da je Cankarjevo družbo ustanovila »jedna grupa naprednih slovenskih književnika i umetnika«, marveč so jo ustanovile strokovne in kulturne organizacije slov. delavstva. Omenja, da je družba že prvo leto dosegla kolosalen uspeh, kar priča, da je družba na prvi poti ter da jo je zavedno slovensko delavstvo prav razumelo. Za najboljše dosedanje delo smatra pisec Weisskopfa. Pisec poroča tudi o novih izdajah, o katerih je pa zelo slabo poučen, Cer-

venikovko povest imenuje »Zadruga«, »41« pravi, da so od Gorkega in kot znanstveno knjigo omenja neki potopis »Sibirija — Nova Amerika«. Zaključuje z besedami: Kakor je videti, je izbor knjig dobro sestavljen, ker bodo te knjige nedvomno vršile oni dober vpliv, radi katerega se v prvi vrsti izdajajo. -on-

Ruske knjige prepovedane. V opozorilo našim knjižničarjem in v vednost obiskovalcem naših knjižnic priobčujemo iz »Del. Politike« (8. julija t. l.) sledečo vest: »Svojčas je ministrstvo za notranje zadeve prepovedalo za Jugoslavijo vse ruske knjige v originalu brez ozira na njihovo vsebino. Nedavno je pa izdalo tolmačenje te odredbe, da so prepovedani tudi vsi prevodi knjig, ki so se tiskale v Rusiji po 1917. letu, brez ozira na to, ali je v njih boljševiška tendenca ali ne. Na podlagi tega tolmačenja je že dala uprava policije v Ljubljani zapleniti vse omenjene knjige po vseh javnih knjižnicah in knjigarnah. Hotelo se je zapleniti tudi nemške prevode znanega religioznega teoretika Berdjajeva, romanopisca Merežkovskega i. dr. Rusov, ki žive po Parizu in Berlinu.« — Od zadnjih slov. prevodov ruskih del so bila zaplenjena Koževnikova »Jeromkin krog«, Neverova »Taškent« in Fedinova »Mesta in leta«, ki so izšla letos v založbi »Tiskovne zadruge«. Enako prevod Gladkova »Cement«, ki je izšel letos v hrvatskem prevodu v založbi Binoza.

15 let dnevnika »Prosvete«. 1. julija t. l. je minulo 15 let, odkar je začel izhajati v Chicagu v Ameriki slovenski socialistični dnevnik »Prosveta«. Kot tednik je začela izhajati že leta 1908. Glavni uredniki doslej so ji bili: Frank Kerže, pozneje Jože Zavertnik, sedaj pa Ivan Molek. List ima svoj dopisovalni urad tudi v Ljubljani ter vedno poroča o našem kulturnem delu. -on-

Knjižnica »Svobode« na Jesenicah je izposodila aprila 169 slovenskih, 48 nemških, v maju 93 slovenskih, 26 nemških, v juniju 83 sloven. in 23 nemških knjig. Nabavila si je v tem trimesečju 40 novih knjig. Sodrugi, obiskujte pridno našo knjižnico! (Op. uredništva: Prosimo tudi ostale knjižničarje, da nam stalno poročajo o obisku v knjižnicah, kakor dela to marljivi s. Stražišar iz Jesenic.)

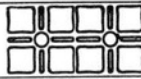
Podružnice!

Podpirajte list z rednim obračunavanjem članarine!

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Ustanovitev podružnice »Svobode« v Libojah. Po rudnikih nad Žalcem ima naš pokret prav mnogo idealnih sodrugov. Tako je naša podružnica v Zabukovici prav agilna. Kake pol ure od Zabukovice je vas Liboje in tu se je vršil dne 12. julija ustanovni občni zbor naše nove podružnice. Občnega zbora se je udeležilo mnogo Libojčanov, prispeli pa so nanj tudi delegat centrale ter celjski in zabukovski sodruzi. Libojska podružnica ima že svoj moški zbor, ki je zapel po zaključnem zboru nekaj delavskih pesmi; po ubranih glasovih in lepem prednašanju pričakujemo, da se bo ta moški zbor še prav lepo razvil. Libojska podružnica je priredila že preje s sodelovanjem celjske prav lepo obiskan delavski koncert. In sedaj je treba libojske sodruge še posebej pohvaliti. Skoraj ves čisti dobiček so žrtvovali za ustanovitev knjižnice: 2500 dinarjev so žrtvovali zanjo. Knjige, prav lepo izbrane, so bile te dni odposlane iz Ljubljane. Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor sledeči sodrugi: predsednik Zupanc Martin, podpredsednik Kosovinc Edi, tajnik I. Grčar Franc, tajnik II. Oblak Ludvik, blagajnik II. Šuster Anzelm, blagajnik II. Vipotnik Jakob, knjižničar I. Šuperger Stanko, knjižničar II. Hriberšek Miha, odbornik Rasputnik Avgust; kontrola: Oblak Viktor in Grum Ivan. — Novi podružnici želimo uspešnega delovanja na polju proletarske kulture!

»Svoboda« Hrastnik I. Naša podružnica deluje pač po svojih močeh. V aprilu in maju smo priredili cikel predavanj, ki so lepo uspela. Povprečen obisk je bil 50. Predavanja so bila sledeča: Mile Klopčič: O pomenu delavskega kulturnega gibanja; Cvetko Kristan: Novi Dunaj (s skioptičnimi slikami); Stane Likar: Mednarodna prodna stavka; Joško Kosmos: Potovanje po Južni Afriki (s skioptičnimi slikami) in Stane Likar: O brezposelnosti. Teh predavanj so se marljivo udeleževali tudi sodrugi steklarji iz podružnice II. Dramatični odsek je imel eno predstavo in sicer burko »Davek na samce«. Pevski odsek je priredil letos le koncert v Trbovljah v korist zadruge »Dom rudarskih upokojenecv« v Hrastniku, ki je ustvaril tej zadrugi prvi kapital v znesku Din 800. Obnovila se je pri nas tudi podružnica I. osrednjega delav. kolesarskega društva v Mariboru in je imela 1. junija t. l. občni zbor. Kolesarji

delajo zopet tako živahno kakor so delali nekdaj in imajo že okrog 30 članov. Seveda naši člani ne zaostajajo pri »Priprateljih prirode«. Pripravljamo se na novo delo in kličemo sodrugom, naj se poprimajo naše organizacije in naj marljivo in pazljivo čitajo naš list.

»Svoboda« — Hrastnik II. Naša steklarska »Svoboda« v Hrastniku deluje letos pač bolj v internem poslovanju. Večjih prireditev letos še nismo imeli, razen nastopa našega pevskega zbora na vrtni veselici 7. junija t. l. Dramatični odsek se pripravlja na nastope, nastopil pa letos še ni. Za jesen se bomo pripravili pa temeljito. Lastnih predavanj nismo prirejali, marveč smo se jih udeleževali pri podružnici I., tudi v kol. društvu in pri »Priprateljih prirode« delujemo skupno — člani obeh podružnic. S pevskim zborom podružnice »Svobode« I. se pripravljamo za jesen na skupni pevski nastop, na katerega bomo povabili tudi pevske zборе bližnjih podružnic kakor celjske, trboveljske in zagorske. To poročilo naj velja že kot prvo vabilo tem podružnicam. Čas jim pa bomo sporočili še naknadno, da bodo lahko rezervale dan.

Počitnice naših delavskih otrok. Kakor smo zadnjič poročali, so odšli naši delavski otroci na počitnice. Dne 4. julija je odšla prva skupina ljubljanskih otrok, ki sta jih poslali Strokovna komisija in Zveza delavskih žena in deklet, v Breznico. Ta skupina je štela 30 otrok, ki bodo tam pod nadzorstvom učiteljstva tri tedne. Druga skupina odide dne 24. julija in bo štela 35 otrok, pozneje odide še tretja skupina. Otroci plačajo za vso to dobo Din 200.— in za denar se bodo pošteno navžili počitnic in se okrepili. — Tudi Zveza delavskih žena in deklet na Jesenicah je poslala otroke delavstva na počitnice v Rovte nad Jesenicami. Dne 4. julija t. l. je odšlo 16 oseb pod vodstvom s. Zugwitzove na oddih h kmetom za mesec dni. Plačali bodo dnevno Din 5, ostalo krije Zveza delavskih žen in deklet. Tudi tja pridejo še nadaljnji, ki se hočejo navžiti dobrot poletnega solca. — Ustanovo delavskih počitniških kolonij in taborov bo treba od današnjih početkov razviti še vse bolj in nuditi naši deci vse, kar se da. -on-

Delavska prosvetna federacija je bila ustanovljena na konferenci v drugi polovici junija t. l. v New Yorku za Ameriko. 265 zastopnikov od 132 prosvetnih in drugih skupin je bilo zastopanih na konferenci, ki je sklenila ustanovitev federacije. Njen namen je pospeševati kulturo »narodno po obsegu in proletarsko po bistvu«. V novembru t. l. bodo imeli

kongres, ki bo raztegnil federacijo na vso državo. Federacija bo izdajala svoj mesečni vestnik.

I. delavsko kolesarsko društvo, podružnica Moste, priredi dne 23. avgusta kolesarski dan z dirko in popoldansko veselico na vrtu g. Košaka, Zaloška c.

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Uspehi pevskega zbora celjske »Svobode«. Naši pevci »Svobode« v Celju so pod vodstvom pevovodje soedr. Cirila Preglja izredno marljivi. Lani in letos so priredili že mnogo koncertov, med njimi tudi v dobrodelne namene. O vseh teh koncertih bodo poročali že sami. Mi beležimo tu le dva glasova meščanskih listov o koncertu, ki ga je imela celjska »Svoboda« v mestnem parku dne 27. junija t. l. »Slovenski Narod« z dne 30. junija piše to-le: »Koncert v mestnem parku. Delavsko pevsko društvo »Svoboda« v Celju je priredilo v soboto zvečer v mestnem parku pevski koncert, ki mu je prisostvovalo nenavadno številno občinstvo, kjer je s svojo številnostjo in glasnim ploskanjem pokazalo, da so se mu koncerti naših delavcev zelo priljubili. Koncert, ki je trajal dve uri, je dokazal, da delo agilnega pevovodje gosp. Cirila Preglja ni bilo zaman in da je rodilo uspehe, ki se jim mora čuditi vsak spričo dejstva, da so delavci ves dan in čisto tudi ponoči zaposleni s težkim, telo in voljo ubijajočim delom v tovarnah. Ponovni koncerti »Svobode« bi bili Celjonom zelo ljubi.« — »Jugoslovan« z dne 4. julija t. l. pa poroča: »Pevski koncert v mestnem parku. Preteklo soboto je priredilo pevsko društvo »Svoboda« pevski koncert v mestnem parku, ki je zelo dobro uspel. Tujci in letoviščarji, ki so koncertu prisostvovali, so se zelo laskavo izrazili o zboru ter o zamisli, na javnih prostorih prirejati pevske koncerte. Želeti je, da bi društvo v tej seziji priredilo še par koncertov.« —

Ti pohvali sta lahko našim pevcem v čast in vzpodbudo k nadaljnjemu delu.

Zabukovica. Pevski koncert, katerega je priredil pevski odsek »Svobode« v Zabukovici v nedeljo, dne 18. junija na vrtu soedr. Zupanca, je dokaz, da naši sodrugi pevci v »Svobodi« ne spiyo, ampak da delajo in žrtvujejo vse svoje sile, da bi postavili našo »Svobodo« na ono mesto, katero zasluži. »Svoboda« je pri nas edino delavsko kulturno društvo, katero bi morali vsaj delavci (to so naši tovariši pri delu) podpirati in se udeleževati vseh naših prireditvev. Toda na žalost moramo ugotoviti, da ni dosti samo, da ne posečajo naših prireditvev, ampak, da nas še blatijo napram ostalim delavcem.

Vendar pa je potekel vkljub vsej umazani propagandi naših nasprotnikov koncert moralno prav dobro, gmotno pa vsaj dobro.

Predvsem se zahvaljujemo sodrugom pev. odseka Celje in sodrugom pev. odseka Liboje, kateri so radevolje prihiteli in sodelovali pri prireditvi ter s svojimi izbranimi pesmimi očarali publiko. Posebno Celjani, čeprav ni nastopil kompletne zbor, so dosegli višek hvale in aplavz.

Naj bo ta prireditev, sicer mala, obiskana samo od zavednih sodrugov, jansen dokaz, da še živimo in delamo za procvit delavske kulture.

Našim protiagitatorjem pa priporočamo ob tej priliki, da naj odprejo oči,

da bodo spoznali, kam da spadajo, in naj se priporočijo bogu prosvete, da jih obse-
senči z lučjo delavske kulture.

Vam, sodrugi pevci iz Zabukovice, pa priporočam, da delate vztrajno in marljivo na tem polju kulture ter da s smelim korakom stopate v boljšo bodočnost.

Svobodaš.

S. D. P. D. »Cankar« v Paraćinu. Sarajevska »Snaga« poroča: V paraćinski tovarni stekla je že mnogo let veliko število sodrugov Slovencev. Navajeni v krajih, kjer so odrasli in delali, da se združujejo in ščitijo svoje razredne gospodarske in kulturne interese, nadaljujejo v Paraćinu to koristno, dasi težko delo.

Na kulturnem polju deluje uspešno S. (-lovensko) D. (-elavsko) P. (-evsko) D. (-ruštvo) »Cankar«. To društvo ima pevski zbor, dramatični odsek in čitalnico. O neki nedavni prireditvi je poročalo beograjsko »Vreme« sledeče: »V prostorih »Grandhotela« je priredilo tukajšnje Delavsko pevsko društvo »Cankar« uspešno zabavo s plesom in gledališkimi komadi. Poleg tega je predvajal nekaj točk pevski zbor. To društvo sestavljajo delavci steklarne v Paraćinu in pokazalo je v svojem dosedanjem delu vidne rezultate.«

Pevski zbor poje pesmi v srbskem, slovenskem in nemškem jeziku. Sedaj jih pripravljajo tudi v češkem jeziku, ker je tam precejšnje število delavcev-Čehov. Pevovodja je Džoka Todorović, učitelj v pokojju.

Delo društva napreduje lepo. Še malo več agilnosti in rednejše prihajanje na skušnje — pa bo »Cankar« pravi ponos sodrugov v Paraćinu.

Uprava društva »Cankar« naslavlja tem potom na sodruge in sodružna društva poziv, da jim pomagajo s kako knjigo ali dramskim komadom za njihovo knjižnico, katero so ustanovili. Darovalcem že vnaprej sodružna zahvala. Obenem se naprošajo delavska pevška društva, da jim pošljejo kakšno partituro pesmi, pa bodi samo v prepis. -on-

»Grafika« v Češkoslovaški in Avstriji. Potrebno je spoznavanje narodov med seboj. Različni so načini, s katerim se lahko doseže ta cilj. Eden — ne ravno najslabših — je tudi spoznavanje narodov s pesmijo. In zato prirejajo razna pevška društva izlete v bližnje in daljne dežele, k sosednjim in daljnim narodom. V drugi polovici junija t. l. (18. do 24. VI.) je odpotoval v tujino tudi delavski pevski zbor »Grafika«, zbor ljubljanskih grafičarjev (tiskarjev). Pod vodstvom pevovodje g. prof. Gröbninga je »Grafika« obiskala Prago, Lazně Poděbrady in na povratku Dunaj. V petek (19. VI.) je pel zbor 28 pevcev v Pragi na nekem dobrodelnem koncertu, v soboto je priredil lasten koncert, v nedeljo dopoldne pa sta pela zbor in kvintet v praškem radiu. V ponedeljek je bil koncert v zdravilišču Lazně Poděbrady, v torek pa na Dunaju. V Pragi je sprejel naše tipografe češki tiskarski zbor »Typographie«, na Dunaju pa nemški »Freie Typographie«. Povsod so imeli pevci velik uspeh in so tako raznesli po svetu ne le slavo naše pesmi, nego tudi glas o znanju delavskih pevskih zborov. Bojim se le, da svojega delavskega stanu grafičarji niso dovolj poudarili. -on-

Stare delavske pesmi in kupleti. V prvih početkih našega delavskega gibanja na Slovenskem so predstavljala to gibanje delavska izobraževalna društva. Imela so mnogo zabav in večerov, pa tudi cenzura je bila tedaj huda — in marsikaj se je povedalo tedaj lažje v vezani, kakor v nevezani besedi. Nastalo je v oni dobi mnogo značilnih delavskih in socialističnih šansonov in kupletov, ki jih še dandanes — ako mogoče — prav radi poslušamo. Nekaj sodrugov jih zna zelo mnogo. Zlasti sta bila to ss. Ivan Bajda in Karl Tekavc. In ko je s. Bajda te dni umrl, pač opozarjam »Svobodo« in zlasti njeno pevsko podzvezo, da poskrbi, da te značilne popevke in kupleti ne izginejo z našimi sodrugi v grob. Te stvari so važen sestavni del zgodovine delavskega kulturnega gibanja in treba bi jih bilo vsaj zapisati. Hitite, dokler je še čas! -on-

PRIJATELJ PRIRODE

»Slovensko planinsko društvo« in »Prijatelj prirode«. Dne 16. julija se je vršil v Ljubljani izredni občni zbor »Slovenskega planinskega društva«, v katerem se je vršila več let notranja borba proti prejšnjemu predsedniku drju Franu Tomišku. Taki notranji spori v meščanskih društvih delavstvo prav malo ali nič ne zanimajo. Nekaj drugega pa je, če taka društva nagajajo delavskim, ki so se od njih emancipirala. In SPD je nagajalo močno »Prijatelju prirode« in ni dovoljevalo njegovim članom ugodnosti v svojih planinskih kočah. Prav zato je obiskalo občni zbor SPD tudi nekaj članov »Prijatelja prirode«, ki so še zmeraj člani tudi SPD. Ko se je na občnem zboru neki gospod obregnil ob naše društvo, je nastopil s. Ciril Štukelj z vehementnim govorom, v katerem je poudarjal pravico delavstva, da se emancipira. Nadalje je izvajal, da je naše društvo internacionalno, da ne gleda na narodnostne, plemenske in verske razlike in da šteje pri nas 3000 organiziranega proletarijata. »Prijatelj prirode« ima po svetu 400 koč, ki jih je delavstvo zgradilo s svojimi žulji, a v teh kočah ima vsak član kateregakoli drugega turističnega društva vse ugodnosti. SPD ima sicer mnogo denarja, »Prijatelj prirode« pa tem več idealizma: člani meščanskih turističnih društev hodijo sami zase po planinah, »Prijatelj prirode« pa organizira velike skupne izlete po 200 ali še celo več članov, kar kaže veliko solidarnost delavstva. Delavstvo je tisti element, ki najbolj sovraži vsako krivico, zato bo SPD škodovalo samo sebi, če bo vodilo isto politiko, kakor jo je doslej. Končno je izjavil s. Štukelj, da se »Prijatelj prirode« noče vmešavati v notranje spore SPD; če pa hoče SPD, da si bomo vsaj dobri sosedje, naj izpremeni svoje razmerje do nas. Govoru je sledil močan aplavz, kar je značilo, da tudi pretežna večina članstva SPD ne odobrava dosedanjega postopanja z našim društvom. Prepričani smo, da bo novoizvoljeni odbor SPD postopal z nami drugače in da bo popravil vse krivice.

Koče »Prijatelj prirode« po svetu. Po najnovejših podatkih iz 11 držav imajo društva »Prijatelj prirode« v teh državah skupno 448 turističnih koč in domov. Ta številka govori že sama zase o razširjenosti in moči »Prijatelj prirode«. Kak dogodek je bil tedaj, ko je l. 1907 dunajsko društvo »Prijatelj prirode« zgradilo svoj prvi dom na tirolskem Padasterjohu. In danes je že 448 domov, in sicer v sledečih državah: Nemčija 250, Avstrija 81, Švica 44, Holandska 33, Češkoslovaška 22, Amerika 6, Danska 6, Madjarska 3, Norveška 1, Poljska 1 in Jugoslavija 1 (Dom sarajevske podružnice ob Boračkem jezeru).

Trbovlje. Dne 3. maja je imela trb. podružnica »Prijatelja prirode« svoj prvi redni občni zbor, na katerem je bil izvoljen deloma stari odbor. Tako je bil izvoljen za predsednika Majdič Leopold, za tajnika Tanc Jože, za blagajnika Jurjevec Edvard in za načelnika vodja Jože Kralj. Iz poročil je bilo razvidno, da je bilo delovanje podružnice povoljno. Kot zaključek propagandnega tedna od 19. do 26. aprila t. l. je priredila podružnica skupno s podružnico Hrastnik večji družinski izlet v Retje, ki je prav dobro uspel. Po občnem zboru je priredila podružnica poleg krajših izletov tudi nekatere daljše izlete in sicer: 24. in 25. maja na Golico, Vintgar, Bled, 7. junija pešizlet čez Mrzlico na Celjsko kočo in 14. junija na Stol. Tem potom se zahvaljujemo sodrugom iz Jesenic za gostoljubnost o priliki izleta na Golico, Vintgar in Bled. Za 19. julija je predviden izlet v Zagreb in na Sleme. V avgustu popeljemo večjo skupino na Gorenjsko (Bled, Vintgar, Jesenice). V večernih urah se vežbajo naši člani pri šahu. V jesenski dobi namerava prirediti podružnica več predavanj. Število članstva polagoma, a stalno raste. Vse članstvo se trudi po svojih skromnih močeh, da pokaže ostalemu delavstvu, kje naj si poišče pouka in razvedrila. Vsemu delavstvu naj velja klic: nazaj v prirodo! M.

DELAVSKI SPORT

Židovski delavski sportniki na potu na Olimpijado v Ljubljani. Poročali smo že v števil. 4. našega lista na str. 148, da se udeležijo delavski sportniki iz Palestine v velikem številu II. delav. olimpijade ter da bodo potovali v dveh skupinah tudi na kolesih in motociklih na Dunaj. Kakor poročajo ljubljanski dnevniki, so potovali ti sportniki, člani delavskega zionističnega sportnega društva »Hapoel« (Delavec) v Jeruzalemu, dne 8. julija t. l. ob 11. uri skozi Ljubljano na motornih kolesih in so se zglasili pri Avtomobilskem klubu v Kazini. Teh 11 sodrugov je prepotovalo na motociklih doslej Sirijo, Turčijo, Bolgarijo, Grčijo in Jugoslavijo. So to Židje iz Rusije in Poljske, ki so pa že daljšo dobo nastanjeni v Palestini. Iz Ljubljane so odpotovali čez Italijo in Švico do Bazla, kjer se je vršil mednarodni zionistični kon-

gres. Vodil jih je tajnik delavskega sveta v Jeruzalemu s. Finkelstein. Iz Bazla se bodo vozili še po Franciji, Angliji, Nemčiji v Avstrijo, kjer se udeležijo II. mednarodne delavske olimpijade. Do Ljubljane so prevozili 6000, skupno pa nameravajo prevoziti 22.000 km. Po olimpijadi se vrnejo preko Nemčije, Litvanske, Poljske, Madžarske, Rumunije in Grčije nazaj v Palestino. Govorili so med seboj hebrejski, znali so pa vsi prav dobro nemški.

Te sodruge je treba prav iskreno pozdraviti. Vendar bo treba poizvedeti, zakaj se niso zglasili tudi pri »Svobodi«, katere naslov imajo v vseh publikacijah svoje mednarodne zveze »SASY« in so rajši iskali stikov s strokovnim udruženjem svoje sportne panoge. Na ta način se ne bodo mogli gojiti stiki mednarodne delavske solidarnosti. -on-

RAZNO.

Ali je res tako malo stikov med slovenskimi delavci doma in v Ameriki? Po govornih o priliki izleta raznih naših rojakov v Jugoslavijo koncem junija t. l. se je govorilo in pisalo toliko o tem, da je med staro domovino in novo »kontrola« tam preko luže premalo oz. prav nič stikov. Pevec Banovec in slikar Jakac ustanavljata celo tkzv. »Zormanov klub« za pospeševanje teh stikov. Družba sv. Rafaela pa piše v 5. zv. svoje Izseljenške knjižnice tudi sledeče: »Smelo trdimo, da je družba sv. Rafaela s svojim delovanjem zadnja tri leta veliko pripomogla k temu, da so se te nenaravne razmere začele znatno zboljševati, da se zveze naroda tu doma s svojimi izseljenci v tujini obnavljajo in vedno bolj krepe« (str. 4).

Ne sodimo, kako je drugod, ali stiki med marksističnimi delavci tu in tam so precej drugačni in zelo stari. Že l. 1914.

je bil organiziran prvi izlet ameriških rojakov v domovino, že tedaj je odšel s. Etbin Kristan na agitacijo med ameriške Slovence, med vojno je Jugoslovansko Republikansko Združenje delalo za Jugoslavijo precej drugače kakor oni, ki si danes laste naslove delavcev za njo. Takoj po vojni so se stiki obnovili in Mednarodna konferenca dela v Washingtonu leta 1920 je mnogo pripomogla k temu. Odtlej so se stiki vedno bolj jačali: pregledimo le letnike Ameriškega družinskega koledarja (1915—31), pregledimo ameriške delavske liste. Po letu 1927 so začele sodelovati tudi zadruga. Vprašajte le Zadružno založbo, koliko je pripomogla že k širjenju književnosti med ameriški rojaki? Vprašajte »Svobodo« in Cankarjevo družbo. Največji slovenski dnevnik v USA ima že 4 leta svoj stalni dopisovalni urad v Ljubljani, ki naše rojake o vseh dogodkih v Jugoslaviji toč-

no in objektivno informira. Tudi v listih »Proletarec« (dokler je bilo mogoče) in »Mladinski list« imaš stalno in redno prispevke sotrudnikov iz stare domovine. Izletniški urad SNPJ in Izseljenska liga sta priredila že leta 1928 in nato lani prve organizirane izlete po novi Jugoslaviji. Šele te izlete so začeli posnemati izletniki, ki so prišli letos z velikim pompom. Itd. Uspehov je zelo veliko. Eden najvidnejših je, da se naši rojaki zanimajo za nas ter da so si o nas ustvarili svoje lastno mnenje. Tudi to, da ameriški delavski listi ne ponatiskujejo več slovenskih romanov, marveč priobčujejo izvirne spise ali zanje prirejene prevode, je uspeh tega dela.

Radi tega še enkrat: ako meščani niso skrbeli za zadostne kulturne in gospodarske stike z izseljenci, naj tega ne posplošijo — delavstvo je skrbelo že od nekdaj za to v polni meri. -on-

Mladinska Internacionala napreduje. Tajništvo Socialistične mladinske internacionale priobčuje pregled v razvoju članstva pridruženih zvez v letu 1930. Doslej so poročale skoro vse organizacije in rezultat je porast skupnega števila članstva od 238.994 dne 31. decembra 1929 na 252.284 leto pozneje. To znači torej absoluten porast za več kakor 13.000 članov. Pri tem napredovanju so sodelovale skoro vse države. Največ je napredovala švedska zveza, kateri sledi Francija.

Kulturno delo ruskih konzumnih zadrug.

V zadnjih letih je pripadla ruskim zadrugam velika naloga ustanavljanja ljudskih kuhinj in cenenega preživljanja sploh. Za preureditev dosedanjih podjetij te vrste je bilo izdanih leta 1929—30: 54 milijonov rubljev. V proračunu za leto 1930—31 je pripravljenih za te namene 175 milijonov rubljev. Računajo, da bodo ti izdatki narasli tekom prihodnjih petih let izredno in da bodo dosegli višino 1200 milijonov rubljev. Zato pa bo seveda mogoče povečati število dnevno pripravljenih porcij na 30 milijonov, tako da bi se preživljanje raztezalo v mestih na 75% delavcev in nekako na 50% njih rodbin.

V lanskem letu so ustanovile dalje zadruge 407 šol za odpravo analfabetizma. 115 šol so vzdrževale zadruge skupno z drugimi organizacijami. V vseh teh šolah je bilo preko 70.000 oseb. Sovjetske zadruge so izdale za šole 700.000 rubljev (do 17 milijonov dinarjev). V tekočem gospodarskem letu (1930—31) bo to delovanje še povečano. V šolah mora dobiti pouk 760.000 oseb, ki ne znajo ne

Kolinska

TVORNICA

ČIKORIJE

**OKUSNA IN ZDRAVA
JE
KOLINSKA KAVA**

brati in ne pisati. Izdatki, ki bodo združeni z vzdrževanjem teh šol, bodo znašali 5 milijonov rubljev (120 milijonov dinarjev). Konzumna društva imajo tudi monopol za upeljavo radijskih postaj. Danes imajo 2375 amplionov in 400 mikrofonov (oddajnih aparatov) s 40.000 slušatelji. Koncem »pjetiletke« bodo imele 170.000 amplionov, 33.000 mikrofonov s 4.000.000 prejemniki. Investicije konzumnih društev v biografska podjetja so znašale to leto 13 milijonov rubljev (312 milijonov dinarjev) in od tega je bilo izdanih za napravu lastnih filmov 560.000 rubljev. Petletni načrt predvideva nadaljnji razvoj tudi tu, pri čemer se bodo predvsem ozirali na poljedelce. Knjigotrška mreža konzumnih društev je bila v zadnji dobi znatno razširjena in izpopolnjena. Dne 1. januarja 1930 je bilo združenih knjigarn pri konzumnih društvih 19.303. Celotna knjigotrška prodaja je znašala kakih 30 milijonov rubljev (720 milijonov dinarjev). Do konca »pjetiletke« se mora promet povečati za 60%. Založniško delovanje se razteza na vse

panoge znanosti in tehnike, izdajajo različne koledarje, plakate, slike, fotografije in pod. To delovanje vodi geslo, naj knjiga nadomesti alkohol. -on-

Kulturno delo danskega delavskega združenstva. V zagrebški sodružni reviji »Socialna Misao« št. 7—8 iz l. 1931 piše Franjo Pakaci iz Kopenhagna o združništvu v delavskem gibanju na Danskem. Koncem članka govori o dveh važnih združnih ustanovah, o delavskem šolstvu in o *delavskem tisku*.

Znane so danske ljudske visoke šole (højskole). V teh šolah pa vlada Grundt-wigov duh, torej so bolj verske, dasi se v tem pogledu niti najmanj ne pretirava. Delavske organizacije pa iščejo in zahtevajo med tem za svojo mladino popolnoma moderen pouk, ki je v skladu z modernim duhom časa, v katerem živimo, in izobrazbo, ki bo posvečala posebno pozornost splošnim socialnim znanostim. Potrebno je zato, da mladino poučujejo izbrani socialistični učitelji, in da se more to izvesti, je bilo treba *ustanoviti najprej nekaj takih šol*, ki bodo pripadale socialni demokraciji. In to, kar ni mogoče posamezniku, je mogoče združenju posameznikov. Pomagalo je združništvo. Danes je na Danskem več takih šol, v katerih se poučuje socialistična mladina v starosti od 18. do 22. leta, torej ravno v dobi najvažnejšega telesnega in duševnega razvoja. Pouk je prost, traja 6 do 9 mesecev, izpitov ni, učenci se učijo radi znanja in lastne potrebe, in ne radi spričeval in računanja na event. bodoče mesto ali službo, ki jo bodo dosegli na temelju takega papirnatega spričevala. Vse te danske delavske højskole (visoke šole) so ustanovljene na združni osnovi.

Druga taka karakteristična danska delavska združarska ustanova je osrednja zadruga, ki izdaja celokupen *danski socialističen tisk*, in to nič manj kakor 63 deloma dnevnikov, deloma tednikov, poleg cele množine propagandnih knjig, koledarjev, brošur itd. In gotovo je treba pripisati ravno temu dejstvu, da je celokupni danski socialistični tisk ustanovljen na tako močni in zdravi združni osnovi, tudi dejstvo, da je ta tisk glede na število prebivalcev Danske *najmočnejši socialistični tisk na svetu*. Tudi tukaj je praktično pokazalo združništvo svojo notranjo vrednost. -on-

Novi dom Delavske zbornice v Novem Sadu. Ob navzočnosti nad tisoč vodinskih delavcev je bil otvorjen v nedeljo 5. julija t. l. v Novem Sadu dom Delavske zbornice. Dom je napravil po načrtu arh. Brašovana arh. Sekulič in je arhitektonsko prav imponantna, v modernem slogu zgrajena stavba. V pritličju se nahaja velika dvorana za prireditve, ki je okusno dekorirana in ima galerijo (nauk iz Ljubljane!), in zelo lepo urejena restavracija. V kleti so naprave za osrednjo kurjavo. V prvem nadstropju je knjižnica in čitalnica ter šahovska soba ter ena mala in ena večja učilnica. V drugem nadstropju so nastanjene delavske strokovne organizacije v devetih sobah z eno večjo sobo za sestanke. V tretjem nadstropju je devet sob za pisarne Delavske zbornice in ena reprezentativna dvorana za svečane konference. Zgradba, ki je stala 5 milijonov dinarjev, bo pomemben pripomoček za napredek izobraževalnega in kulturnega dela med delavstvom Dunavske banovine ter važna delavska trdnjava. -on-

**Delavci!
Delavke!**

Pristopajte k

Cankarjevi družbi!

Pokažimo
s tem,
da
stremimo
tudi
mi
po
višji
izobrazbi
in kulturi,
kajti
knjige
so
najzvestejši
prijatelj
in učitelj.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon štev. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood.** Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna špeciialna popravljalnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon štev. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodneje.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

veže knjige, brošure, revije,
koledarje itd. po najnižji ceni

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36.—, letno izide 12 števk z obse-
gom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino.

Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

*Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, po-
škodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi
in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddel-
kih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.*

■ *Premoženje nad 4,000.000 dolarjev.* ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill